

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Ženy v české folkové hudbě

Women in Czech Folk Music

Katedra Muzikologie

Autor: Lenka Matůšová

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Lenka Křupková, Ph.D.

Studijní program: Uměnovědná studia

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Olomouci dne

.....

podpis

Tímto chci poděkovat paní Doc. PhDr. Lence Křupkové, Ph.D. za trpělivost a nasměrování při psaní práce.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1. SOUČASNÝ STAV BĀDÁNÍ.....	6
2. OBECNĀ CHARAKTERISTIKA FOLKOVĚ HUDBY.....	8
3. VZNIK A VÝVOJ ŽĀNRU.....	10
2.1. VZNIK A VÝVOJ V USA.....	10
2.2. VÝVOJ V ČESKĚM PROSTŘEDÍ.....	10
4. ŽENSKĚ PŘEDSTAVITELKY ČESKĚHO FOLKU.....	16
3.1. OSOBNOST FOLKOVĚHO PÍSNIČKĀŘE.....	16
3.2. PŘEHLED NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH PÍSNIČKĀŘEK DO ROKU 1989.....	18
3.3. SOUČASNĚ PŘEDSTAVITELKY.....	19
3.3.1. <i>Radůza</i>	20
3.3.2. <i>Eva HenychovĀ</i>	22
3.3.3. <i>Pavla JiřovĀ</i>	23
3.4. SOUČASNĚ PŘEDSTAVITELKY NA MORAVĚ A VE SLEZSKU.....	24
3.4.1. <i>Lucie RedlovĀ</i>	24
3.4.2. <i>Beata Bocek</i>	25
3.4.3. <i>DĚVČICE</i>	27
3.4.4. <i>Helena KostelnĀkovĀ</i>	28
5. ANALÝZA VYBRANÝCH PÍSŇOVÝCH TEXTŮ.....	30
4.1. ŽENSKĚ PSANĀ.....	30
4.2. TEXTOVĀ SLOŽKA VE FOLKOVĚ HUDBĚ.....	31
4.3. MOTIVY A JAZYKOVĚ PROSTŘEDKY V PÍSŇÍCH.....	32
4.3.1. <i>Radůza</i>	32
4.3.2. <i>Beata Bocek</i>	34
4.3.3. <i>Eva HenychovĀ</i>	36
4.3.4. <i>Helena KostelnĀkovĀ</i>	38
4.3.5. <i>DĚVČICE</i>	39
4.4. SHRNUTĀ ROZBORŮ.....	40
ZĀVĚR.....	42
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY.....	44
SHRNUTĀ.....	48
PŘĀLOHY.....	51

Úvod

Folk je velice různorodý hudební žánr, který byl v Česku až do nedávna zastupován především mužskými písničkáři. Ačkoli bychom v historii našli i velmi významné písničkářky, jako Zuzanu Navarovou či Dagmar Andrtovou-Voňkovou, celkově u nás bylo ženských představitelk do roku 1989 poměrně málo. Od 90. let minulého století se však situace v tomto ohledu změnila a můžeme sledovat nárůst v počtu folkových písničkářek. Zatím jim v literatuře bohužel nebyla věnována dostatečná pozornost.

Práce má za cíl představit několik nejvýznamnějších písničkářek, ale i některé méně všeobecně známé, tak, aby ukázala rozmanitost ženského zastoupení na naší současné folkové scéně. Další část práce se věnuje textové analýze písní, přičemž si všímá témat využívaných jednotlivými písničkářkami a forem, v kterých je zpracovávají.

V první části se podíváme na obecné vlastnosti folkového žánru a na jeho historický vývoj v USA a Česku. Následně budou představeny vybrané ženské zástupkyně folkové hudby u nás. Výběr je proveden tak, aby zobrazoval spektrum přítomných žánrových odchylek i samotných osobností.

Další část se zabývá písňovým textem. Nejdříve si přiblížíme problematiku ženského psaní a snahy teoretiků jej definovat. Samotná analýza se soustředí na využívané náměty, jazykové prostředky a motivy.

Naformátováno: Mezera Před: 0 b.

1. SOUČASNÝ STAV BĀDÁNĪ

O žānru folkové hudby bylo napsāno poměrně dost publikací. Souborný přehled současně působících českých žen písničkářek však nenajdeme. Některé nejvýznamnější folkové písničkářky byly předmětem diplomových prací.

Při obecné charakteristice folku a vymezení terminologie posoužily jednak zahraniční odborné encyklopedie a slovníky, jako Encyklopedie *Britannica* či hudební slovník Grove Music Online, ale i české publikace a sborníky. Internetová verze encyklopedie Britannica poskytuje kromě základní definice i nāstin vzniku žānru a jeho bližší specifikace, jako roli folku ve společnosti, používané hudební struktury, časté doprovodné nástroje a další. Z českých publikací byla přínosným zdrojem především *Českā folková píseň v kontextu 60.-80. let 20. století*¹ a také *Panorāma populární hudby 1918-1978, aneb, Nevšední písničkáři všedních dní*.²

Kapitola o vzniku a vývoji folkové hudby v USA vychāzela ze zahraniční publikace *Exploring American Folk Music: Ethnic, Grassroots, and Regional*³, která obsahuje historii vývoje žānru a zaměřuje se také na široké spektrum regionálních podob folku. Pro vývoj folkové hudby u nás byla hlavním zdrojem kniha *Dějiny české populární hudby a zpěvu (1918 – 1968)*⁴, jež poskytuje historický přehled i žānrovou a strukturní charakteristiku folku. Další důležitou publikací byl sborník *Nebýt stādem Hamletů: průhledy do českého folku*,⁵ díky němuž je možné zjistit názory na folk přímo od samotných písničkářů. Sborník obsahuje interview s pěti nejvýznamnějšími českými folkovými písničkáři minulého století. Z diplomových prací byla přínosnā práce Heleny Pavličkové,

¹ PROKEŠ, Josef. *Českā folková píseň v kontextu 60.-80. let 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2011.

² DORŮŽKA, Lubomír. *Panorāma populární hudby 1918-1978, aneb, Nevšední písničkáři všedních dní*. Praha: Mladā fronta, 1987.

³ LORNELL, Kip. *Exploring American folk music: ethnic, grassroots, and regional traditions in the United States*. Jackson: University Press of Mississippi, 2012.

⁴ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu*. Praha: Academia, 1998.

⁵ Janoušek, Miroslav. *Nebýt stādem Hamletů: průhledy do českého folku* (Josef Prokeš, ed.). Brno: Masarykova univerzita, 1994.

Naformátovāno: Mezera Před: 12 b., Za: 6 b.

Naformátovāno: Písmo: Kurzřiva

Naformátovāno: Písmo: Kurzřiva, (Intl) Times New Roman

Naformátovāno: Mezera Před: 6 b.

Naformátovāno: Písmo: není Tučné, Kurzřiva

Naformátovāno: Písmo: (Intl) Times New Roman

Naformátovāno: Písmo: není Kurzřiva

Naformátovāno: Písmo: není Kurzřiva

Naformátovāno: Písmo: (Intl) Times New Roman

Naformátovāno: Písmo: (Intl) Times New Roman

Naformátovāno: Písmo: (Intl) Times New Roman

Český folk - fenomén hudební i sociální, která přehledně a komplexně zobrazuje folkový žánr u nás.

Podrobnější informace o českých písničkářkách v odborných publikacích nacházíme poměrně zřídka. Souborný přehled současných ženských představitelk folku u nás zatím není. Při zkoumání nejvýznamnějších zástupkyň do roku 1989 však bylo možné vycházet z diplomové Marty Trchové, *Fenomén ženského písničkářství*.⁶ Nabízí stručný přehled o hudebním žánru a blíže se zaměřuje na písničkářky Zuzanu Navarovou, Dagmar Andrtovou-Voňkovou a Sestry Steinovy. O současném ženském zastoupení na naší folkové scéně bohužel ještě nemáme odborné publikace. Při zjišťování informací o aktivních písničkářkách bylo nutné vycházet z ústních rozhovorů, webových stránek jednotlivých autorek a z hudebních recenzí.

Publikace o problematice ženského psaní jsou více zastoupeny v zahraniční literatuře, než v české. Hlavním zdrojem pro tuto práci byl sborník *Sexing the Groove: Popular Music and Gender*,⁷ přičemž z hlediska analýzy tvorby ženských písničkářek byla nejprínosnější esej *Female Identity and the Songwriter*. Soubor esejí a přednášek *The Hélène Cixous reader*⁸ zahrnuje různé pohledy na feminismus a ženské psaní. Není zaměřený pouze na obecné úvahy, ale i o feminismu v některých rozvojových zemích. Na rozdíl od zahraničí, v českém prostředí není problematika fenoménu ženského písničkářství odborně probádána. Proto práce využívala publikací zaměřených na ženskou literaturu. Obecný přehled nabízí soubor *Ženská literární tradice a hledání identit: antologie angloamerické feministické literární teorie*. Jelikož se texty písní často řadí k poezii, pro analýzu tvorby písničkářek byla přínosnější bakalářská práce *Současná ženská poezie*⁹ od Michaly Králíkové. K ženskému psaní se vyjadřuje například i esej *Ženské psaní jako inscenace limit textu*¹⁰, avšak ve srovnání s dříve zmíněnými pracemi zaujímá ke konceptu odmítavý postoj.

⁶ TRCHOVÁ, Martina. *Fenomén ženského písničkářství*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, 2008.

⁷ WHITELEY, Sheila. *Sexing the Groove: Popular Music and Gender*. New York: Routledge, 1997.

⁸ CIXOUS, Hélène and Susan. SELLERS. *The Hélène Cixous reader*. New York, NY: Routledge, 1994.

⁹ KRÁLÍKOVÁ, Michala. *Současná ženská poezie*. Bakalářská práce. Masarykova univerzita,

¹⁰ MATONHA, Jan. *Ženské psaní jako inscenace limit textu*. Česká literatura. 2008

Naformátováno: Písmo: Kurzíva

Naformátováno: Písmo: (Intl) Times New Roman

Naformátováno: Písmo: (Intl) Times New Roman

Naformátováno: Písmo: (Intl) Times New Roman

Naformátováno: Písmo: (Intl) Times New Roman

Naformátováno: Písmo: Kurzíva, (Intl) Times New Roman

Naformátováno: Písmo: (Intl) Times New Roman

Naformátováno: Písmo: (Intl) Times New Roman

Naformátováno: Písmo: (výchozí) Times New Roman

Naformátováno: Písmo: není Kurzíva

Naformátováno: Písmo: Kurzíva

Naformátováno: Písmo: Kurzíva

Naformátováno: Písmo: Kurzíva, (Intl) Times New Roman

Naformátováno: Písmo: Kurzíva

2. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA FOLKOVÉ HUDBY

V úvodu práce si vysvětlíme hlavní specifika folkové hudby a relevantní pojmy, které budou používány i v následujících kapitolách.

Folk je žánr spadající do oblasti non-artifiziální hudby. Jeho počátky můžeme sledovat v průběhu 30. let 20. století v USA a Británii, kde se vyvinul z tradičních lidových písní, proto také nese název *folk*, což v překladu z angličtiny znamená *lid*. Internetová verze Encyklopaedia Britannica definuje folkovou hudbu, jako tradiční, obecně venkovskou hudbu, která se původně předávala mezi rodinami a menšími sociálními skupinami.¹¹ Dalo by se říci, že amatérská hudební tvořivost kontrastovala s tehdejší pop music, jež se spíše podřizovala požadavkům trhu.

Kromě navazování na tradice a upravování starých lidových písní mnoho folkových zpěváků také píše svá vlastní originální díla, jedná se tedy o velmi rozmanitý žánr. Je-li zpěvák zároveň autorem písně i jejím interpretem, bývá označován jako *singer-songwriter*, nebo českým ekvivalentem *písníkář*. Nicméně tyto pojmy nejsou naprosto totožné, neboť v anglosaských zemích je *singer-songwriter* spojován i s dalšími žánry, jako rock, pop music a další. Například v oxfordském hudebním slovníku *Grove Music Online* pod heslem *singer-songwriter* nalezneme obsáhlou definici, která se věnuje tomuto termínu jednak v rámci obecné charakteristiky, ale také z hlediska žánrů folk, blues a rock.¹² V české literatuře pojem *písníkář* bývá také spojován s více žánry, např. s country. Nicméně ve většině publikací, mimo jiné i v Dorůžkovi¹³ či Kotkovi¹⁴, jde o pojem vyvozovaný pouze v rámci folku.

Při poslechu různých folkových písní od odlišných autorů si lze všimnout, že obecně většina nemá složitou melodii a harmonii, není tedy na ně kladen hlavní

¹¹ Heslo folk music. In: Encyclopædia Britannica (Britannica Online Academic Edition) [online], Bruno Nettl Web. 6 Apr. 2017. Dostupné na <https://www.britannica.com/art/folk-music>

¹² Heslo singer-songwriter. In: *Grove Music Online. Oxford Music Online*. [online], John Potter, web. 11 Apr. 2017. Dostupné na <http://www.oxfordmusiconline.com/subscriber/article/grove/music/46855>

¹³ DORŮŽKA, Lubomír. *Panorama populární hudby 1918-1978, aneb, Nevšední písničkáři všedních dní*. Praha: Mladá fronta, 1987, str. 41.

¹⁴ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu*. Praha: Academia, 1998, str. 345.

důraz. Melodie se většinou drží malé písňové formy, jak zmiňuje Kotek, jednak opakováním jednotlivých frází, tak i celkovým melodickým uspořádáním.¹⁵ Nejčastěji se objevující, až typické doprovodné nástroje bývají akustická kytara, banjo, akordeon či foukací harmonika, jiné nástroje, jako elektrická kytara, piano, zobcové flétny a další, nejsou výjimkou. V rámci návaznosti na tradice se mohou vyskytnout i nástroje lidové nebo historické, například loutna.

Vedle již zmíněné lidovosti, amatérství nebo obvyklé totožnosti autora a interpreta patří mezi příznačné vlastnosti folku velký důraz na textovou složku. Dokonce lze text označit za část nejdůležitější. Má až básnickou úroveň, díky níž často myšlenky a emoce autora vynikají nad melodií. Význam textu vystihuje například Lubomír Dorůžka¹⁶ již samotným pojmenováním kapitoly o folku *Písničky o něčem a zatoulání básníci* ve své knize *Panoráma populární hudby 1918-1978*. Někteří autoři také nejdříve vydali své básně a až poté je zmelodizovali. Námět písně mnohdy reflektuje společenskou situaci, upozorňuje na různé veřejné problémy či projevuje nespokojenost s jednáním vládních organizací. V takových případech se jedná o tzv. *protest song*. Přemysl Houda uvádí: „Písničkář je nositelem příběhů, obnažuje spol. problémy, sahá do ran, upozorňuje na přestupky vůči deklarovaným hodnotám. Je čímsi na způsob kněze, ale spíš snad trubadúra.“¹⁷ *Trubadúr* či *bard* jsou poměrně frekventované pojmy při označování písničkáře v literatuře. Oba termíny se vztahují k osobě splňující roli mluvčího národa nebo určité skupiny lidí. Protestní folk burcuje a nutí k zamyšlení, nejde tedy jen o hudbu pro potěšení. Právě ono upozorňování na negativní jevy ve společnosti a politice v historii mnohdy způsobilo zpěvákům problémy, ať už šlo o vyšetřování výbory, zákaz vystupování, či jiné postihy. V současnosti jsou předmětem textů častěji spíše vnitřní prožitky a lyrické náměty, jak uvidíme později při rozboru několika písní.

¹⁵ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu*. Praha: Academia, 1998, str. 344.

¹⁶ DORŮŽKA, Lubomír. *Panoráma populární hudby 1918-1978, aneb, Nevšední písničkáři všedních dní*. Praha: Mladá fronta, 1987.

¹⁷ HOUDA, Přemysl. *Intelektuální protest, nebo masová zábava?: folk jako společenský fenomén v době tzv. normalizace*. Praha: Academia, 2014, str. 90.

3. VZNIK A VÝVOJ ŽÁNRU

V této kapitole stručně zrekapitulujeme vznik a vývoj žánru v USA a také zobrazíme základní přehled historie folkové hudby u nás.

3.1. Vznik a vývoj v USA

Počátky i největší rozmach zažil folk v USA a postupně se také šířil do ostatních zemí. Původně šlo především o snahu sbírat a uchovat etnické písně v originálním znění. Mezi sběratele tradičních lidových písní patří například Cecil Sharp, Olive Dame Campbell nebo Emma Bell Miles. Asi nejznámějším však byl Alan Lomax, americký muzikolog a folklorista, který cestoval a nahrával tradiční hudbu. Sběratelská činnost byla patrná již od počátku 20. století a hraje důležitou roli ve vývoji folkové hudby, neboť etnické lidové písně byly zdrojem pro další tvorbu.

Někteří hudebníci zastávali teorii, že lidové písně nemají být pouze sbírány a archivovány, ale především zpívány, třeba i v pozměněné formě, zmiňuje Dorůžka.¹⁸ Woodie Guthrie, Pete Seeger a další přejímali původní tradiční verze a upravené je pak hráli na svých vystoupeních. Guthrie, jenž zpíval staré melodie s novými texty, je považován za prvního průkopníka folkového hnutí. Jméno Pete Seegera je nicméně mezi lidmi proslulejší. Byl jedním z nejvýznamnějších folkových zpěváků a sběratelů lidových písní vůbec. Působením ve skupině The Weavers přispěl k tomu, že se podařilo folk dostat na komerční trh, do televize i na gramofonové desky. Seeger se proslavil písněmi, jako například *Where Have All the Flowers Gone* (*Řekni, kde ty kytky jsou*) či *We Shall Overcome* (*Jednou budem dál*). Pro písničkáře bylo těžké přijmout, že se z něj stala komercializovaná entita.¹⁹ Seeger sehrál důležitou roli i na československé scéně, když svým koncertem

¹⁸ DORŮŽKA, Lubomír a Petr DORŮŽKA. *Panoráma populární hudby 1918/1978 aneb Nevšední písničkáři všedních dní*. Praha: Mladá fronta, 1987, str. 89.

¹⁹ LORNELL, Kip. *Exploring American folk music: ethnic, grassroots, and regional traditions in the United States*. Jackson: University Press of Mississippi, 2012., str. 289.

v Praze roku 1964 rozpoutal velký zájem o folk.²⁰ Během 50. let byly úspěšné i kapely The Travellers, Peter, Paul and Mary, The Kingston Trio a několik dalších.

Vystupování na koncertech nabíralo neformální podobu, díky čemuž se vytvořila uvolněná atmosféra, která pomohla rozezpívat velké množství posluchačů. Zároveň na koncertech vznikala komunita podobně smýšlejících lidí. Folkové hnutí rostlo na velikosti i oblíbě a během 60. let 20. bylo na svém vrcholu. Písničkáři se skrze své verše vyjadřovali často svůj odpor vůči válce ve Vietnamu, diskriminaci Afroameričanů, žen a vůči dalším společenským problémům. Protestně zaměřenými texty byla známá zpěvačka Joan Baezová. Proslavila se charakteristickým hlasem, svými písněmi a v neposlední řadě aktivistickými činy. Účastnila se průvodů za práva pro černošské obyvatelstvo či proti zmiňované válce ve Vietnamu.²¹ Dříve než se plně zaměřila na folk, experimentovala i v oblasti blues a country.²² Její první LP deska vydaná v roce 1960 s názvem *Vanguard* se stala tehdy nejúspěšnější nahrávkou folkové hudby. Písně, které sama skládala, věnovala trpícím, bojujícím za mír, matkám i někdejšímu partnerovi Bobu Dylanovi.

Písničkářů zaměřených na společenskou kritiku bylo v daném období mnoho. Nejznámějšími z nich jsou Jean Ritchie, Judy Collins, Tom Paxton, Phil Ochs, Barbara Dane, či již zmíněný Bob Dylan. Tento americký písničkář výrazně ovlivnil nejen folkové hnutí, ale celkově populární hudbu. Miroslav Janoušek v publikaci *Nebýt stádem Hamletů* Dylana označuje přímo za skutečného otce folku.²³ Jeho tvorba se vyznačuje překračováním hranic žánrů, od gospelu přes blues k rock and rollu. Bob Dylan byl jedním z hlavních představitelů folkového žánru, jehož hudba dosáhla k publiku mainstreamu.²⁴ Použitím elektrické kytary místo typické akustické napomohl vzniku tzv. *folkrocku*. Stejně jako Baezová skládal písně proti válce a za občanská práva. *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby* se o

²⁰ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu*. Praha: Academia, 1998, str. 337.

²¹ DORUŽKA, Lubomír a Petr DORUŽKA. *Panoráma populární hudby 1918/1978 aneb Nevšední písničkáři všedních dní*. Praha: Mladá fronta, 1987, str. 90.

²² LORNELL, Kip. *Exploring American folk music: ethnic, grassroots, and regional traditions in the United States*. Jackson: University Press of Mississippi, 2012., str. 299.

²³ Janoušek, Miroslav. *Hledání osobitosti folkového písničkáře*, in *Nebýt stádem Hamletů: průhledy do českého folku* (Josef Prokeš, ed.). Brno: Masarykova univerzita, 1994.

²⁴ LORNELL, Kip. *Exploring American folk music: ethnic, grassroots, and regional traditions in the United States*. Jackson: University Press of Mississippi, 2012., str. 302.

Dylanově tvorbě vyjadřuje ve smyslu podpory rebelující mládeže proti tehdejšímu systému: „V jeho písničkách byl protest proti současné společnosti, touha mladých lidí po pravdě, potřeba změny. Přinášel zprávy, že časy se mění, že rebelie už není jen pudová, že má své hluboké příčiny, protože jasně vidí nedostatky okolního světa.“²⁵ Vydal desítky alb a inspiroval nesčetně mnoho dalších hudebníků. Získal řadu ocenění, mimo jiné cenu Grammy, Oscara, Zlatý Globus, Pulitzerovu cenu a jako první textař a interpret také dostal v roce 2016 Nobelovu cenu za literaturu za vytvoření nové formy básnického vyjádření. Poslední jmenovaná cena podtrhuje význam textové složky v jeho tvorbě, ale i ve folku obecně.

Mezi nejúspěšnější folkové písničkáře patří i Joni Mitchellová. Oproti výše popsaným autorům se však nesoustředí na společenské problémy, nýbrž na vnitřní prožitky, pocity a sny. Původem Kanadanka vystupovala v New Yorku a Michiganu v kavárnách a folkových klubech. Má něžný hlas s velkým rozsahem a její lyrické písně často kombinovaly prvky jazzu a folku.²⁶ Její první deska *Both Sides Now* vyšla roku 1968. Získala několik ocenění Grammy, Mitchellová je tedy zpěvačkou uznávanou nejen hudebníky, ale i odbornými kritiky.

Přehled hlavních vývojových etap folku by nebyl kompletní, kdybychom nezmínili alespoň některé významné folkrockové skupiny. Folkrock, iniciovaný Dylanem, se od druhé poloviny 60. let rozšířil a můžeme vidět jeho vliv v tvorbě Simon & Garfunkel, Eagles, Bruce Springsteena The Byrds, The Clancy Brothers, Buffalo Springfield, Van Morissona a dalších.

Začátkem 70. let končila revoluční nálada předešlého desetiletí a folk se přirozeně začlenil do objemného proudu populární hudby.

3.2. Vývoj v českém prostředí

Folková hudba v anglosaských zemích vycházela z lidové etnické hudby. V českém prostředí tradičního amatérského hudebnictví představovaly například cimbálůvky, dechovky, tvorba studentstva během obrozenecké doby apod.

²⁵ Vejvoda, Jiří. Heslo *Bob Dylan*. In *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby*. MATZNER, POLEDŇÁK, WASSERBERGER a kolektiv: Supraphon, Praha, 1980, str. 38.

²⁶ DORŮŽKA, Lubomír a Petr DORŮŽKA. *Panorama populární hudby 1918/1978 aneb Nevšední písničkáři všedních dní*. Praha: Mladá fronta, 1987, str. 96.

Prvotní náznaky českého folku můžeme spatřit v písních Karla Hašlera, Osvobozeného divadla a následně v produkci divadel malých forem jako Semafor, Divadlo Na zábradlí, Divadélko Pod okapem a další. Zdroje inspirace českého folkového písničkářství se tedy ne vždy nacházejí přímo v oblasti folkového žánru. Opravdový rozmach folku u nás sledujeme od 60. let. Velkým podnětem se stal již zmíněný koncert levicově zaměřeného Petera Seegra roku 1964 v Praze. Svým vystoupením inspiroval mnoho muzikantů i amatérských zpěváků u nás. Bouřlivá 60. léta provázená uvolněnější politickou atmosférou umožnila rychle reagovat na vzory ze zahraničí. Zpočátku nebyly příliš vytvářeny vlastní písně, docházelo tedy k častému překládání z angloamerických originálů. Tímto způsobem začínal Spirituál kvintet, který se soustředil na černošské spirituály a gospely. Po společném vystupování na koncertu s Pete Seegrem se však soubor začal věnovat spíše folkovým písním. Původně čerpal právě ze západních vzorů, až postupně se rozšiřoval na domácí tradice. Mezi nejvýznamnější patřila píseň *Jednou budem dál* (*We Shall Overcome*), jeden ze symbolů „pražského jara 1968“, píseň kterou zakončoval soubor všechna svá vystoupení.²⁷

Zajímavé kreace vznikly za použití domácí tradice, během působení dalšího významného folkového souboru – Skiffle Kontra. Vycházeli hlavně z městského folkloru, trubadúrské poezie či z italské renesance. Významná byla i jejich gramofonová deska *České písně vlastenecké*, vydaná v době normalizace. Zhudebňovali také texty básní, mj. *Máj* od Karla Hynka Máchy. Z podobných pramenů čerpala i skupina Minnesengři.

Vlnu zájmu o folk a country hudbu posílil vznik nových celostátních festivalů. Tisíce příznivců se postupně začaly sjíždět na festival *Porta*, založený v roce 1967 v Ústí nad Labem. Nyní již tradiční akce poskytuje fanouškům žánru široký výběr kapel k poslechu a účinkujícím možnost zviditelnění se.

Klíčový dopad na další vývoj folkové hudby u nás měla okupace sovětskými vojsky. Doba totality způsobila rostoucí význam folku, představoval totiž formu odporu. Náš pravděpodobně nejznámější folkový písničkář a autor protestsongu, Karel Kryl, vždy bryskně a výmluvně reagoval na aktuální situaci. Získal si tak

²⁷ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu*. Praha: Academia, 1998, str. 340.

mnoho příznivců z lidu a zároveň odpůrců u vládních orgánů. Jak říká Přemysl Houda: „Fanoušek chtěl slyšet z pódia pojmenovat společenskou realitu nefrázovitě, jinak než o ní hovořila oficiální média, kontroloři naopak chtěli tento svobodný informační kanál ucpat.“²⁸ Nejinak tomu bylo i v případě události srpna 1968. Písněmi jako *Bratříčku zavírej vrátka* či *Podivná ruleta* vyjádřil zděšení a vzdor nejen svůj, ale i celého národa. Od roku 1969 žil v exilu v Německu, kde také vydával své další desky. I přes cenzuru normalizační doby se u nás četné jeho další písně podařilo dostat do povědomí lidí.

Na okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy samozřejmě reagovali i další hudebníci, jako Vladimír Merta, Jaroslav Hutka, Vlastimil Třešňák, Dagmar Voňková a další. Zprvu byl vzdor v textech jasně čitelný, což se však změnilo s nástupem normalizace. Autorům protestsongů hrozily různé postihy, včetně zákazu umělecké činnosti a mnozí byli nuceni emigrovat. Kritiku mohli písničkáři tedy projevovat pouze v názvacích a metaforách. Nicméně pozorný posluchač skrytý smysl v jejich textech rozšifruje docela snadno. Vzpurný výsměch sovětům a režimu můžeme sledovat například v tvorbě dvojic Vodňanský a Skoumal nebo Paleček a Janík.²⁹

Během 70. let docházelo k určitému útlumu vlivem nové politicko-spoločenské situace. Častým jevem se stalo, že se dříve spíše sóloví písničkáři sdružovali a vznikala hudební uskupení. Asi nejznámější je skupina Šafrán založená roku 1972, jejíž členy byli Zuzana Michnová, Jaroslav Hutka, Vladimír Merta, Vlastimil Třešňák, Dagmar Andrtová-Voňková, Petr Lutka, Jiří Pallas a Miroslav Kovařík. Jejich činnost byla široká - vydali několik singlů, vystupovali v divadle, v klubech i na mnoha festivalech a také pořádali soutěže. Šafrán byl však velmi nežádoucí uskupení pro tehdejší totalitní režim. Jejich profilové album nemohlo být prodáváno a vystupování byla omezována. Podpis Charty 77 některých členů uskupení v tom samozřejmě hrál velkou roli. Soubor zanikl, když v roce 1977

²⁸ HOUDA, Přemysl. *Intelektuální protest, nebo masová zábava?: folk jako společenský fenomén v době tzv. normalizace*. Praha: Academia, 2014, str. 156.

²⁹ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu: (1918-1968)*. Praha: Academia, 1998, str. 342.

emigroval Jiří Pallas do Švédska.³⁰ Mimo Šafrán vynikli také sourozenci Ulrychovi, duo Michael Janík a Miroslav Paleček, skupiny Kamelot, Brontosauři, Nerez v čele se Zuzanou Navarovou, Javory, bratři Ebenové, Kantoři či Plavci.

Současná pestrá doba přináší i široké spektrum různých umělců. Mezi nejznámější písničkáře patří Jan Burian, Wabi Daněk, Radůza, Tomáš Klus, Pavel Dobeš, Ivo Jahelka, Beata Bocek, Jaromír Nohavica, Karel Plíhal, Vlasta Redl, Lucie Redlová, Závěš, Pavel Žalman Lohonka, Eva Henychová a další. Pád společného nepřítele, v podobě totalitního režimu, zdá se ovlivnil dřívější, jaksi příznačnou jednotu folkových písničkářů. Témata se spíše než na politickou situaci soustřeďují na osobní prožitky, lyrické náměty, někdy čerpají z regionálního folklóru, z literatury a také reagují na nové problémy společnosti 21. století.

Rozmanitost folkových osobností a jimi využívaných námětů je opravdu značná, tudíž co platí o jednom písničkáři, neplatí nutně o druhém. Zaměříme se tedy na charakterizaci tvorby individuálních autorek. Jelikož se tato práce soustředí na ženské představitelky folkové scény, jsou jim věnovány následující kapitoly.

³⁰ PAVLIČKOVÁ, Helena. *Český folk - fenomén hudební i sociální*. Diplomová práce. Univerzita Palackého, Katedra muzikologie. Olomouc, 1998, str. 22.

4. ŽENSKÉ PŘEDSTAVITELKY ČESKÉHO FOLKU

Kapitola má za cíl sestavit přehled nejvýznamnějších písničkářek české scény. Úplně první část přiblíží, co všechno zahrnuje osobnost folkového písničkáře obecně a jakou hraje tento fenomén roli ve společnosti. Charakterizace vychází z publikací Josefa Prokeše, *Česká folková píseň v kontextu 60.-80. let 20. století* a Vladimíra Mertvy *Zpívaná poezie: úvaha vzniklá za pochodu v letech 1982-84*.

Následná podkapitola stručně představí nejvýznamnější folkové písničkářky v období do roku 1989.

Hlavní část je věnovaná hudebním profilům vybraných písničkářek české scény. Jednotlivé umělkyně byly vybrány tak, aby byla zachycena různorodost, která v současnosti na folkové scéně panuje. Ve výběru jsou šansoniérky (Vranková, Henychová), představitelka world folku (Bocek), folkrocku (Redlová), písničkářka, jež začala vystupovat ještě v době komunismu a pokračuje dodnes (Jišová) a také zástupkyně z Olomouckého regionu (Kostelníková).

4.1. Osobnost folkového písničkáře

Označení „písničkář“ bylo nastíněno již v kapitole č. 1, kde je popsán jeho význam - jedná se o autora a interpreta písně v jedné osobě. Z této definice tedy vyplývá, že daný umělec musí mít nejen dovednosti textařské, skladatelské, ale i pěvecké a hráčské, jelikož si většinou sám vytváří instrumentální doprovod. Široký rozsah hudebních schopností však představuje pouze část charakteristiky osobnosti folkového písničkáře. Neméně důležitá je autentičnost projevu, způsob jakým pracuje s posluchači při vystoupeních a zda má v očích publika charisma. Zajímavá je i jeho role ve společnosti, kterou nejlépe pochopíme, podíváme-li se do doby minulého režimu.

Vláda komunismu, obzvláště po srpnu 1968, působila na atmosféru mezi lidmi dusivým účinkem. Jakákoli výrazná odchylka od ustanovené normy byla pro program nežádoucím jevem. Osobnost folkového písničkáře pro mnohé mladé lidi znamenala symbol odporu, vnitřní síly a odvážné prosazení individuality. Rozsah všeho, co představoval písničkář pro své posluchače, skvěle vystihl Josef Prokeš: „Adorovali jej, promítali do něho svoje archetypální ideály hrdinství bez bázně a hany, domnívali se ve folkovém písničkáři nalézat svého guru, svého náhradního

otce, učitele, kamaráda do nepohody, zpovědníka, někoho, kdo za ně nese na svých bedrech kontinuálnost neoficiální kultury.“³¹ Bylo jistě psychicky náročné nést takovou roli, působit silně a zároveň vyjadřovat obavy generace, mluvit za davy a přitom stále vyzařovat svou autentickou energii. Postavení hrdiny a mluvčího lidu učinilo písničkáře až paradoxně osamoceným v úkolu, který naplňoval. Karel Kryl, Vladimír Merta, Vlastimil Třešňák a Jarek Nohavica jistě znamenali pro publikum sklíčené totalitním režimem onen popsáný ideál hrdiny. Samotný Merta však vidí písničkáře mimo jiné i jako „baladické rozervance, introvertní lyriky, agresivní demagogy, ironické komentátory, vychovatele a kazatele mravů, šaškující filosofy a filosofující šašky“.³² Projevy sebe ironie, humorného nadhledu či patosu tedy jsou dalšími atributy osobnosti folkového písničkáře.

V letech nesvobody byl význam oněch odvážných mluvčích společnosti nejvíce zřetelný. Dalo by se říci, že v současné době fungující demokracie projevu mnoha názorů potřeba onoho barda již není tolik urgentní. Nicméně jasného společného nepřítel v podobě totality nahradilo množství jiných, často i skrytých problémů, na něž je potřeba upozorňovat. Jak bylo zmíněno, písničkář rezonuje s problémy a zájmy své generace. Je tedy logické, že spolu s politicko-sociální změnou osobnost folkového písničkáře nabývá trochu jiných rozměrů.

Osobnost ženy písničkářky v českém prostředí se zdá být celkem přehlížené téma. Například v Americe je situace jiná. Písničkářky měly výraznější dopad na vývoj nejen hudebního žánru, ale i na postavení žen ve společnosti a na feministické hnutí.³³ Samozřejmě, že i u nás byly některé významné představitelky folku, avšak neměly takový sociální vliv a až na výjimky jim nebylo věnováno mnoho pozornosti.

³¹ PROKEŠ, Josef. *Česká folková píseň v kontextu 60.-80. let 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, str. 145.

³² PAVLIČÍKOVÁ, Helena. *Český folk-fenomén hudební i sociální*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, 1998, str. 81.

³³ WHITELEY, Sheila. *Women and Popular Music. Sexuality, Identity and Subjectivity*. London: Routledge, 2000, str. 49.

4.2. Přehled nejvýznamnějších písničkářek do roku 1989

V této podkapitole nastíníme ženské zastoupení na české folkové scéně do roku 1989. Autorkami tohoto období se podrobněji zabývala Martina Trchová v diplomové práci *Fenomén ženského písničkářství*.³⁴

Při srovnání s mužskými písničkáři si nelze nepovšimnout výrazného rozdílu v kvantitativním zastoupení i přisuzovaném věhlasu. Jména jako Kryl, Merta, Třešňák, Hutka a další jsou většinou první, co běžného posluchače napadne, když se řekne „velké osobnosti folku za dob Československa“. Výjimku představuje Zuzana Navarová, bezpochyby jedna z našich nejvýznamnějších písničkářek. Ačkoli žen písničkářek nebylo mnoho, jejich tvorba je důležitá a byla inspirací pro další nástupkyně. Proto si ty nejpodstatnější nyní zmíníme.

Písničkářka Dagmar Andrtová-Voňková se narodila v roce 1948 v Hradci Králové. Vystupovat začala od roku 1971 a byla jakousi pionýrkou mezi ženami na naší scéně. V době největšího rozmachu folku u nás totiž jako jediná písničkářka působila sólově. Má výjimečné pěvecké schopnosti, doprovází svůj zpět na kytaru a je známá precizní kytarovou technikou a experimentováním. Její texty jsou jednoduché, ale svěží. Mezi její známější alba patří například *Živá voda* (1989), *Golden Gate* (1994), *The Magician of Guitar from Prague I* (1994), *Voliera* (1997), *Moji Milí* (2004) nebo *Slunci ležím v rukou* (2008).

Své písňové texty roku 2010 vydala v knižní verzi spolu se svými básněmi a kresbami pod názvem *Listí*.³⁵

Nejznámější osobností mezi staršími českými písničkářkami je bezesporu Zuzana Navarová. Její tvorba je velmi osobitá, vycházející z vlastních zkušeností a kombinující prvky z jiných kultur.

Narodila se v Hradci Králové roku 1959. Na Univerzitě Karlově vystudovala češtinu a španělštinu, kterou poté učila a také v ní zpívala některé písně. Působila 13 let s kapelou Nerez, která byla ve své době velmi úspěšná a zvítězila rovněž několikrát na soutěžním festivalu Porta. První sólové album vydala v roce 1992

³⁴ TRCHOVÁ, Martina. *Fenomén ženského písničkářství*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, 2008.

³⁵ *Dagmar Voňková - nezaměnitelná písničkářka* [online]. ©2010 [cit. 2017-06-25]. Dostupné z: www.vonkova.cz/index.php

pod názvem *Caribe*. Další 4 alba natočila se skupinou Koa, která měla v repertoáru písně i v jiných jazycích, jako španělština, romština a další. Skládala i scénickou hudbu a byla producentkou alba Rom - Pop zpěvačky Věry Bílé. Tvorba Zuzany Navarové překračovala hranice folkového žánru. Psala písně i ve stylu country, s bluesovým nádechem či v jazzovém stylu. Byla inspirována různými prameny, mimo jiné i latinskoamerickou hudbou, jelikož delší dobu strávila na Kubě. Právě otevřenost jiným kulturám z ní dělá úspěšnou představitelkou tzv. world music, jak také konstatuje Lucie Endlicherová: „Je obdivuhodné, jak dokáže Navarová všechny tyto vlivy vstřebat, zpracovat a udělat z nich v současném postmoderním kotlíku velmi dobře a současně znějící world music.“³⁶ Své poslední album *Jako Šántidévi* natočila ve spolupráci s kapelou Koa. Zemřela v roce 2004 ve věku 45 let na rakovinu, s níž řadu let bojovala.

Zpěvačka a skladatelka Zuzana Michnová, narozená v r. 1949 v Jihlavě, je známá především působením ve folk-rockové skupině Marsyas. Vydala však i své sólové album *Rány* (1986), které natočila s kytaristou Michalem Pavlíčkem. Album bylo částečně rockově zabarvené, najdeme na něm ale i melancholicky tlumené písně.

Vedle těchto nejdůležitějších jmen můžeme zmínit ještě folklorně zaměřenou Ivu Bittovou, Zuzanu Homolovou či Dášu Vokatou. Méně známé představitelky byly například Míla Zichová či Zdeňka Lorencová. Lorencová vyhrála několik festivalů, jako *Folk singers festival* v Praze v roce 1970, či na mezinárodním festivalu zpěváků pop music *Intertalent*.³⁷

4.3. Současné představitelky

Po roce 1989 se objevilo mnoho nových písničkářek. Jak již bylo zmíněno v kapitole o vývoji českého folku, v době po pádu komunismu ustoupilo společensko-politické téma z popředí zájmu jejich protagonistů. Snad právě proto se otevřela scéna jiným námětům a tedy i novým hudebnicím.

³⁶ENDLICHEROVÁ, Lucie. Zuzana Navarová jako bohyně míru (*Jako Šántidévi*) [online]. 2003 [cit. 2017-06-27]. Dostupné z: www.folktime.cz/clanek.asp?id=1922

³⁷Zdenka Lorencová - Životopis. Zdenka Lorencová [online]. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z: <http://www.zdenkalorencova.estranky.cz/clanky/zivotopis.html>

V 90. letech se prosadila například šansoniérka Ta Jana z Velké Ohrady či Katka Šarkozi se svou folkrockovou kapelou. Známa je i Pavla Milcová, která píše své texty česky i anglicky a složila písně například i pro Anetu Langerovou (*Spousta andělů*) nebo Ondřeje Rumla a další. Od 90. let působí také křesťansky zaměřená Eva Henychová, jejíž tvorbu si později rozebereme.

Další vlna nových autorek se objevila začátkem nového tisíciletí. Vynikly Sestry Steinovy, které nyní vystupují zvláště pod svými jmény, tedy Lucie Steinhauserová a Karolina Kamberská. Kromě nich jsou známé i Žofie Kabelková, Jana Šteflíčková, Jana Věbrová, Martina Trchová a další.

Bližší pohled prostřednictvím hudebních medailonů bude zaměřen na několik v současnosti aktivních písničkářek. Výběr byl navolen tak, aby zachytil škálu rozmanitosti folkové scény. Proto budou představeny zástupkyně většinou, ale také ty méně známé. Účelně jsou vybrány hudebnice různých zaměření, od šansoniérek po folklorní soubory.

4.3.1. Radůza

Písničkářka a šansoniérka Radůza, vlastním jménem Radka Vranková, je jednou z nejvýznamnějších současných českých folkařek. Její písně jsou velice osobité, vycházející jednak z šansonu, ale především jsou inspirované folklorem, a jak sama zmiňuje, také z „nálady městských odrhovaček“. Skládá své texty, ale komponuje i vážnou a scénickou hudbu. Během vystupování se doprovází hrou na akordeon, kytaru, klavír, ale studovala i hru na flétnu a lesní roh. Zajímá se o lidovou hudbu různých evropských národů, v čemž jí jistě pomáhá i fakt, že se domluví pěti jazyky.³⁸

Narodila se roku 1973 v Praze. Na rozvoji její hudební dráhy se významně podílela zpěvačka Zuzana Navarová, jež ji poznala v roce 1993 a odkryla její umělecký potenciál. Radůza vzpomíná: „Řekla mi, že se mám umýt. Přemluvila mě, ať si koupím tahací harmoniku. Poslala mě na konzervatoř, kterou jsem vystudovala. Uvedla mě do profesního života. Její rady byly ale hodně drsné – říkala, že neumím intonovat, harmonizovat, napsat text, melodii a že nemám smysl

³⁸ RADŮZA. RADŮZA [online]. [cit. 2017-07-12]. Dostupné z: <https://www.raduza.cz/>

pro rytmus (...)“³⁹ Ona drsná škola měla však své úspěchy. Ještě téhož roku byla Radůza „předskokankou“ americké populární zpěvačky Suzanne Vegy, která vystoupila v pražské Lucerně. V následujících letech spolupracovala se Zuzanou Navarovou a její skupinou Nerez, dále se skupinami Marsyas, Abraxas, s Michalem Pavlíčkem a také uvedla koncert britského hudebníka Mika Oldfielda.⁴⁰

První desku vydala v roce 2001 pod názvem *Andělové z nebe* a díky ní získala kladný ohlas kritiků i základnu fanoušků. Úspěch slavila i v roce 2004, kdy získala cenu *Anděl*⁴¹, a to dokonce ve třech kategoriích – Zpěvačka roku, Objev roku a v žánrové kategorii Folk. Ve stejném roce vyhrála také v anketě Český slavík v kategorii „skokan roku“. Její album *V hoře* (2005) vznikající během turné po Francii bylo přijato s nadšením a prodejnost dosáhla rekordních čísel. Cestování obecně je jejím koníčkem a poskytuje jí zdroj inspirace pro další písně. V roce 2007 vydala záznam živého koncertu z pražské Archy na CD s názvem *Vše je jedním* a DVD *Půjdu, kam chci*, jež na rozdíl od pouze zvukového záznamu zachytává výraznou sílu písničkářky během živého vystoupení.

Její album *O Mourince a Ložníkovi* (2008) věnovala dětem. Spojuje v něm audio záznam své stejnojmenné knihy a kreativní, až značně netypické písně pro děti.

Další vlna úspěchů nastala v roce 2010, kdy založila vlastní label *Radůza records*. Díky tomu také vydala album *Miluju vás*, které pět týdnů zastávalo místo v čele hitparády IFPI. Následujícího roku spolupracovala s kapelou Zrní a vydala jejich album *Hrdina počítačový hry jde do světa*. S vlastním labelem také roku 2012 vydala záznam koncertu v pražské Malostranské besedě na CD a DVD *Ocelový město*. Album jí přineslo nominaci na cenu Zlatý anděl v kategorii Folk a Country.

V současnosti Radůza z osobních důvodů nevystupuje, což však plánuje od září 2017 změnit. V tomto roce by měla vydat album koled a v roce následujícím chce vzdát hold starým country písním, jež zpívala s dnes již zesnulými rodiči.⁴²

³⁹ RADŮZA. RADŮZA [online]. [cit. 2017-07-12]. Dostupné z: <https://www.raduza.cz/>

⁴⁰ Mike Oldfield je britský skladatel a zpěvák. Jeho tvorba zahrnuje skladby ve stylu rocku, etnické hudby, world music a klasické hudby.

⁴¹ *Anděl* je česká hudební cena, kterou uděluje Akademie populární hudby.

⁴² Radůza: Už toho bylo moc i na mě. *Reportermagazin.cz* [online]. Dostupné z: <https://reportermagazin.cz/a/inMPT/raduza-uz-toho-bylo-moc-ina-me>

4.3.2. Eva Henychová

Zpěvačka, kytaristka a textařka Eva Henychová se narodila roku 1974 ve Zlíně. Příznačné pro její umělecký projev jsou výborná hra na kytaru, jemný hlas a hloubavé texty naplněné citem a hledáním životní pravdy. Duchovno hraje důležitou roli jak v jejím životě, tak i v hudbě, protože Evangelium je pro ni zdroj inspirace.⁴³ Je velmi aktivní umělkyní, počet jejích recitálů přesáhl číslo 1500. Věnuje se benefičním akcím a vystupovala mnohokrát ve věznicích, psychiatrických léčebnách či domovech důchodců.

Zpěvu a hře na kytaru se věnuje od dětství, což využila i během své role v dětském seriálu *My holky z městečka*, kdy jí bylo 11 let. Říká, že na její hudební vývoj měly vliv, mimo jiné, lidové písně Jižní Moravy, kde vyrůstala.⁴⁴ Již v 17 letech vyhrála interpretační soutěž Porty, což byl důležitý úspěch pro rozjezd její folkové kariéry. Následně vystudovala obory hru na kytaru a zpěv na konzervatoři v Praze.

Díky své aktivitě, co se počtu vystoupení týče, je tato folková šansoniérka poměrně známou osobností. Písníčkářek, pro které představuje folková hudba hlavním zdrojem příjmů, u nás není mnoho. Eva Henychová považuje koncertování a nahrávání nejen za koníček, ale také hlavní způsob obživy.⁴⁵ Se svými recitály navštívila mnohokrát všechny kraje v České republice, ale také české komunity v Chorvatsku, Belgii, Moldavsku, Rakousku, Španělsku a dalších zemích. Častěji než na velkém pódiu vystupuje v malých prostorách s komornější atmosférou, jako například v kaplích, knihovnách, na hradech apod. Zpívá vlastní písně, které sama doprovází hrou na kytaru. Schopnost napsat autenticky citově zabarvené texty, pěvecké a hráčské dovednosti i kouzlo osobnosti přispěly k dlouhodobé stabilní kariéře Henychové.

Vydala celkem čtyři alba vlastních písní. První z nich, *Svítání* (1996) obsahuje 16 písní, vyjadřujících převážně autorčiny emoce a poselství. Téma víry je vždy přítomné a je podané hloubavým způsobem. Autorka se nesnaží posluchače

⁴³ Podle ústního sdělení Evy Henychové dne 7. července 2017.

⁴⁴ Tamtéž

⁴⁵ Tamtéž

k náboženství obrátit, spíše odkazuje na vlastní vztah k Bohu. Ve stejném duchu se nesou i další alba *Za stěnou z papíru* (2000), *Všechno je jinak* (2004) a *Sinaj* (2010). O své hudbě v rozhovoru řekla: „Písň, které zpívám, jsou upřímné výpovědi z mého života, což není pouze radostné jásání o životě a lásce, ale i o bolesti, krizích a prohrách. Třeba i o mém vnitřním zlu, se kterým bojuji, stejně jako každý. Ve výsledku koncertu však myslím, že to vyzní pozitivně, a doufám, že to provokuje lidi k přemýšlení.“⁴⁶ Je tedy zjevné, že prostřednictvím reflexí světa a vlastních prožitků, jež jsou tematicky podobné u většiny lidí, se snaží publikum povzbudit a přesvědčit, že ve svých osobních bojích nejsou sami.

4.3.3. Pavlína Jíšová

Písničkářka z Českých Budějovic se narodila v roce 1962 a na hudební scéně se pohybuje již mnoho let. v Českých Budějovicích. Věnuje se žánru folk a country. Působila v kapelách i sólově, s vlastním doprovodem na akustickou kytaru. Byla šestkrát v řadě oceněna jako Zpěvačka roku časopisem Folk & Country. Jíšová působí v pořadu Českého rozhlasu *Folková jíška*. „Folková jíška je hudební pořad, který se zaměřuje na folk, country a příbuzné žánry. Jeho součástí jsou rozhovory s hudebními osobnostmi na aktuální i žánrová témata.“⁴⁷

Začínala se skupinou Sem Tam, která dvakrát vyhrála cenu Porty na plzeňském festivalu. Následně působila s Minnesengry, s Pavlem Žalmanem Lohonkou ve skupině Žalman & spol a s kapelou Nezmaři. S poslední jmenovanou skupinou strávila necelých dvanáct let a za tu dobu natočila čtyři sólová alba. Prvním z nich je *Pavlína Jíšová a Weekend: Někdo jiný než jsem já* (1993). Při natáčení dalšího CD *Druhá tráva* (1995), spolupracovala s kapelou Roberta Křestřana. Název třetího alba z roku 1998 je totožný se jménem autorky. Jarek Nohavica zazpíval s Jíšovou duet v písni *Žába*, vydané na zmíněném albu. Písničkářka je velmi produktivní a má zkušenosti se spoluprací s mnoha dalšími

⁴⁶ Eva Henychová: Jedinečná zpěvačka, kytaristka a šansonierka. *Dáma.cz - Internetový časopis pro všechny ženy a dámy* [online]. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z: <http://www.dama.cz/kultura/eva-henychova-jedinecna-zpevacka-kytaristka-a-sansonierka-2889>

⁴⁷ Folková jíška Pavlína Jíšové. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/kraje/porady/_porad/3922

hudebníky folku i country, jako je Michal Tučný, Věra Martinová, Robert Křesťan, Pavel Bobek a další.

V současnosti představuje své písně v kapele *Pavčina Jiřová & BABABAND*. Uskupení žen tvoří Pavčina Jiřová, Adéla Jonášová, Petra "Šany", Šanclová a Romana Tomášková. Skupina hraje písničky ze studiových projektů Pavčiny Jiřové i písně, které zpěvačka natočila v minulosti s různými formacemi.⁴⁸

4.4. Současné folkové představitelky z Moravy a Slezska

4.4.1. Lucie Redlová

Zpěvačka a písničkářka z Valašského Meziříčí se narodila roku 1980. Nejčastěji vystupuje s doprovodnou kapelou Garde, ale i sama i spolu s jinými písničkáři. Nutno podotknout, že Redlová většinou zhudebňuje texty, jichž není autorkou. Příkladem její vlastní tvorby je píseň *Jsi nejlepší* z alba *Křížovatka* (2012). Její síla dlí v aranži hudby a osobitým vystupování.

Lucie Redlová je dcerou písničkáře Vlasty Redla, což pro ni znamenalo kontakt s hudbou od raného dětství. Počátky její kariéry se pojí s folkrockovou kapelou *Docuku* od roku 2002. Později působila i jako sólová zpěvačka s kytarou a mandolínou. Své první sólové album vydala roku 2009 pod názvem *První poslední*. Nachází se na něm 12 folkově laděných písní, přičemž hudbu složila Redlová a autory textů byli Radka Bzonková a Jakub Horák.

Její kapela Garde vznikla roku 2009 a členové zpěvačku doprovází na kytaru, basovou kytaru a bicí. Spolu s Garde natočila druhou desku jménem *Křížovatka* (2012), u které je značný posun k folkrocku, ve srovnání s předchozím albem. Příčinou je jednak samotná kapela, ale i známý producent a bývalý punker Tim Eriksen.

Jak bylo zmíněno, vystupuje také sólově či s dalšími písničkáři. Společně s Beatou Bocek a Jitkou Šuranskou zahájila v roce 2013 projekt *MDŽ* s podtitulem *Muzikantky, Dámy, Ženy*, který nemá za cíl vytvořit kapelu a skládat nové písně.

⁴⁸ Press | Pavčina Jiřová a přátelé. *Pavčina Jiřová a přátelé* [online]. [cit. 2017-06-26]. Dostupné z: <http://www.jisova.cz/rs/press-R15.html>

Jedná se spíše o příležitost se doprovázet a improvizovat v písních někoho jiného.⁴⁹ Program tria začíná nejdříve sólovými vystoupeními muzikantek a následně zpívají a hrají všechny společně písně ze svých repertoárů. Kombinace těchto hudebnic byla přijata s velkým ohlasem, novinář Jakub Patočka o něm dokonce ve svém článku s nadsázkou řekl, že možná díky MDŽ začne moravské folkové obrození.⁵⁰

4. 4. 2. Beata Bocek

Úspěšná zpěvačka a textařka Beata Bocek pocházející z Českého Těšína, narozená v roce 1983, je známá svou melodickou hudbou plnou autentických emocí a osobních prožitků. Z jejích písní, ať už jsou o přírodě, lásce, cestování, víře či o hledání životních hodnot, číší otevřenost a energie. Pro autorku je oblíbeným uměleckým prostředkem zpívání především v polském jazyce, jehož užívá záměrně kvůli jeho zvukomalebnosti.⁵¹ Mimo to složila i několik textů samozřejmě česky, ale také anglicky, francouzsky, švédsky. Píseň *Japonská* je psaná dokonce smyšleným jazykem.

Její tvorbu a především jazyk, ve kterém skládá, ovlivnilo místo kde vyrůstala, tedy Dolní Žukov. Základní škola, kterou navštěvovala, vyučovala v polském jazyce a během volna Bocek s vrstevníky mluvila těšínským nářečím, tzv. „po naszymu“.⁵² Není tedy divu, že se polština promítila do jejích textů. Další vliv na ni měly různorodé skupiny, jako například The Doors, Čechomor nebo Tichá dohoda. Říká, že právě díky tomu se ve své tvorbě nebrání občasnému využívání prvků rocku, jazzu, folkloru, world music a dalších žánrů.⁵³

Často spolupracuje s jinými hudebníky. Při několika písních jí doprovázel na housle hudebník David Kulišťák a Tomáš Malina na perkuse. Zajímavá je její účast na projektu *MDŽ – Muzikantky, dámy, ženy*, kde vystupuje spolu s Lucií Redlovou

⁴⁹ Tisková zpráva: *MDŽ - Muzikantky, Dámy, Ženy ... Lucie Redlová* [online]. [cit. 2017-06-26]. Dostupné z: <http://www.redlova.cz/press/306-tiskova-zprava-mdz-muzikantky-damy-zeny>

⁵⁰ PATOČKA, Jakub. Moravské folkové obrození možná právě začalo - Deník Referendum. *Deník Referendum* [online]. 2013. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/15776-moravske-folkove-obrozeni-mozna-prave-zacalo>

⁵¹ *Beata Bocek - textařka, zpěvačka, skladatelka - oficiální web* [online]. [cit. 2017-06-26]. Dostupné z: <http://www.beatabocek.com/biografie.php>

⁵² Jedná se o směsici především polštiny, češtiny a slovenštiny

⁵³ Podle ústního sdělení Beaty Bocek dne 8. července 2017.

a Jitkou Šuranskou. Přesto většinu písní doprovází sama na kytaru, harmoniku, ukulele, koncovku či na africký perkusní nástroj mbiru. Již od malička skládala písně a doprovázela se na klavír.

Během adolescence se učila hrát na akordeon, akustickou a elektrickou kytaru. Zpočátku tíhla spíše k rockovému žánru a byla součástí několika kapel, než se rozhodla být sólovou písničkářkou. Své první album s názvem *Przeszkoda (Překážka)*, jež má ještě rockový nádech, natočila již během studia v roce 2004. V určité době si uvědomila, že nechce spadat do jednoho hudebního žánru.⁵⁴ Má ráda rozmanitost, což se v její tvorbě projevuje.

Velký účinek mělo na písničkářku osm měsíců strávených ve Walesu po studiích. Nejdříve se zkoušela věnovat pouličnímu muzikantství, ale následně dlouhou dobu pracovala v továrně u pásové výroby. Bocek se o této životní fázi vyjadřuje velmi kladně: „Bylo to zlomové období, kdy jsem znovuobjevila víru v Boha a tedy i v sebe. V té době jsem napsala své zatím nejznámější písně z CD *Czary moje, dary twoje*, které jsou plné optimismu a víry. Realizaci CD jsem začala uskutečňovat v roce 2007 po návratu ze zahraničí na přívětivém Valašsku společně s Davidem Kulišťákem a Tomášem Malinou.“⁵⁵

Spoluprací s dalšími hudebníky vznikla také alba *Zapraszam was do waszego cicha (Zvu vás do vašeho ticha)* z roku 2009 a *Uondany čas* (2010). Asi největší úspěch mělo pak její album *Ja tutaj mieszkam (Já tady bydlím)* vydané v roce 2012. Natočila ho společně se švédským multi-instrumentalistou Christofferem Strandhem, s Terezou Včelicovou, která doprovázela na housle, a s Filipem Kramerem hrajícím na kontrabas. O kvalitě desky svědčí i fakt, že byla nominována na cenu Anděl 2013 v kategorii World music.

V současnosti poslední vydané album *O Tobje* (2016) vzniklo po návratu z delšího pobytu Bocek na Novém Zélandě. „O Tobje je výpovědí mých příběhů zachycených od roku 2012. Všechno v jedné skříní, kde leží i zápisník

⁵⁴ Podle ústního sdělení Beaty Bocek dne 8. července 2017.

⁵⁵ *Beata Bocek - textařka, zpěvačka, skladatelka - oficiální web* [online]. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z: <http://www.beatabocek.com/biografie.php>

mých emocí, lásky, smutku, slz, strachu, ale i naděje a víry, že vše, čím jsem si prošla a co mě trápilo, mě posunulo dál (...)",⁵⁶ řekla k tomu autorka.

Písničkářka, vystupující veřejně již patnáct let, vnímala svou hudbu především jako zálibu. Avšak během posledních dvou let, kdy koníček přerostl v hlavní zdroj příjmů, tedy nutnost pro zajištění materiální existence, se začala vytráčet její chuť hrát. Zjistila, že by ráda měla příjem i z jiné činnosti, aby opět cítila svobodu a radost při své tvorbě.⁵⁷

4.4.3. Děvčice

Ačkoli se práce soustřeďuje především na sólové písničkářky, byla by škoda neupozornit na soubor Děvčice. Folková kapela složená pouze z dívek je v současnosti spíše výjimečný úkaz na naší scéně. Děvčice působí pod obcí Podolí u Uherského Hradiště a jejich tvorba je k slováckému regionu úzce vázána. Ačkoliv vycházejí z místního folkloru a využívají i doprovod cimbálu, kapela často zdůrazňuje, že nejsou cimbálovka.⁵⁸

Soubor založila Radka Ondřejková a kromě ní zde účinkuje dalších sedm členek - Táňa Zatloukalová, Jana Králíčková, Věra Hvězdová, Valerie Šabršulová, Michaela Jochcová, Valerie Vebrová a Simona Hašková, má osm stálých členek. Spolu zajišťují až čtyřhlasý zpěv a pestrý nástrojový doprovod, zahrnující kytaru, baskytaru, housle, příčnou flétnu, cimbál, cajón a mandolínu. Melodie jsou hravé, často s prvky lidovek a v drtivé většině optimisticky laděné. Interpretují své autorské písně, psané převážně v tamějším nářečí. Využívají témata lásky, folklorního života, alkoholu a zábavy nebo i běžných zážitků všedních dní. Podle Radky Ondřejkové pro příští album chystají texty více lyrické, s pohádkovými či přírodními náměty.

Markantní dopad na reputaci kapely měla účast na soutěži Porta, kde se Děvčice od roku 2011 opakovaně umísťovaly v oblastním kole na předních místech. Jen během letošního roku získaly 1. místo v ceně diváků v soutěži FOLKYTONK

⁵⁶ Beata Bocek o sobě, o tobje, o nás, o nich, o světě.. *Jazzport.cz* [online]. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z: <http://jazzport.cz/2016/03/04/beata-bocek-o-sobe-o-tobje-o-nas-o-nich-o-svete/>

⁵⁷ Podle ústního sdělení Beaty Bocek dne 8. července 2017.

⁵⁸ *Folková kapela Děvčice* [online]. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z: <http://www.devce.cz/?id=devce>

konané v Praze, 3. místo v oblastním kole Porty (Chřibsko-karpatská oblast), kde se také umístily na 1. místě v ceně diváků. Povědomí o jejich tvorbě výrazně vzrostlo a jak říká Ondřejková, díky těmto úspěchům nemá kapela o pozvánky na vystupování nouzi.⁵⁹

Skupina začínala interpretováním písní již známých autorů, jako např. Fleret, Koňaboj, Vlasta Redl, Javory a další, kteří pro ně byli vzorem. Vlastní autorské písně, spolu s několika převzatými, vydaly na svém prvním CD v roce 2012 pod názvem *Ráda tančím, ráda piju*. Album s názvem *Děvčice 10 let* (2015) vydané při příležitosti výročí 10. roku působnosti skupiny již obsahuje pouze vlastní písně autorské. Přestože se jedná o vlastní tvorbu, vykazuje známky inspirace jinými hudebníky. Například první píseň jménem Kóta má v melodii zakomponovaný rif z písně *Smoke on the Water* od skupiny Deep Purple. Rockový prvek v jinak lidové moravské písni působí jako zajímavé oživení.

4.4.4. Helena Kostelníková

V Olomouckém regionu není mnoho žen písničkářek. Helena Kostelníková je spíše výjimkou. Narodila se v roce 1966 a pochází ze Slatinic u Olomouce. Písně skládá již od dětství, jak sama říká pro toho, „komu mohou být radosti, odpočinkem, motivací“.⁶⁰ Pro tvorbu jsou jí inspirací především rodina a přátelé, často ale také pracuje s lyrickými tématy přírody. Píše texty jak o niterních prožitcích, tak o vnějších podnětech.

Písničkářka je hlavní postavou folkové skupiny *Monáda*, s níž vystupuje 3 roky. Název souvisí s čínským symbolem monáda, který vyjadřuje princip *Jin* a *Jang*.⁶¹ Helena Kostelníková již tímto pojmenováním kapely vyjadřuje svůj postoj k životu. Všimá si ženské i mužské energie, jež se více či méně projevuje v každém člověku a snaží se najít mezi nimi harmonii. Sama říká, že rovnováhu hledá v životě neustále a k tomu jí pomáhají právě i její písně. Vyskytne-li se nějaký problém, napíše píseň a vyzpívá se. Vyjádří tak své pocity, uleví vnitřnímu trápení a následně

⁵⁹ Podle ústního sdělení Radky Ondřejkové dne 22. června 2017.

⁶⁰ *Monáda - Helena Kostelníková* [online]. ©2017 [cit. 2017-06-27]. Dostupné z: <http://www.helenakostelnikova.estranky.cz/>

⁶¹ *Jin* představuje ženskost a tmu, kdežto *Jang* představuje mužskou energii a světlo. Symbol monáda znázorňuje rovnováhu mezi těmito opačnými elementy.

může pokračovat v řešení situace.⁶² V kapele Monáda účinkuje také Tomáš Jančařík, který zajišťuje doprovod na kytaru či buben a kytaristé Petr Kochaniček a Karel Macálka. Multi-instrumentalista Rudolf Vybíralík nejen vymýšlí aranže, ale je podle slov Kostelníkové i jejím hudebním rádcem: „V hudbě mě velice podporuje od začátku, (...) je u všech mých hudebních snah.“⁶³ Monáda není širšímu publiku příliš známá, snad jen v okolí Olomouce. Doposud vydala tři krátká alba, *Léčivý pramen*, *Továrna na sny* a *Andělská pout'*.

Helena Kostelníková je umělecky nadaná i co se výtvarného umění týče. Některé své písně ilustruje a pořádá výtvarné kurzy.

⁶² Podle ústního sdělení Heleny Kostelníkové dne 2. srpna 2017.

⁶³ *Monáda - Helena Kostelníková* [online]. ©2017 [cit. 2017-06-27]. Dostupné z: <http://www.helenakostelnikova.estranky.cz/>

5. ANALÝZA VYBRANÝCH PÍŠŇOVÝCH TEXTŮ

Dříve než dojde na samotnou analýzu textů písní ženských písničkářek, pozastavíme se nad pojmy *ženství* a *ženské psaní*. V následující části pak definujeme obecné vlastnosti folkových textů, jak je popsal Josef Prokeš a Vladimír Merta. Jak bylo uvedeno v kapitole o charakteristice žánru folkové hudby, text bývá nejdůležitější složkou písně. Tato analýza se proto zabývá rozborem textů folkových písní pěti autorek představených v minulé kapitole. Hlavní zaměření se bude týkat využívaných motivů a jazykových prostředků. Nutno podotknout, že se soustředíme pouze na hudebnice, které si samy píší texty písní. Muzikantka Lucie Redlová tedy není zařazena do rozboru.

5.1. Ženské psaní

Pojem *ženské psaní* se pokoušelo definovat již mnoho literárních teoretiků, avšak bez jednoznačného a dostatečně konkrétního výsledku. Francouzská feministka a filozofka Hélène Cixous dokonce tvrdí, že jej definovat nelze, což však nepopírá jeho existenci.⁶⁴

Tématem ženského psaní poezie, jeho charakteristickými znaky a samotnou opodstatněností termínu se zabývala například Libora Oates-Indruchová, jež vychází z úvahy, že každé dílo psané ženou je samozřejmě ženské a hlavní problém vězí spíše ve vymezení pojmu *ženskost*.⁶⁵ Jan Matonoha zastává názor, že tento pojem nemá souvislost tolik s pohlavím, jako spíše s pocitem genderové podstaty, kterou žena prostřednictvím jazykových forem hledá.⁶⁶ Ve své bakalářské práci se na tuto problematiku zaměřila i Michala Králíková.⁶⁷ Hlavním teoretickým zdrojem

⁶⁴ CIXOUS, Hélène, Susan SELLERS. *The Hélène Cixous reader*. New York, NY: Routledge, 1994, str. 29

⁶⁵ OATES-INDRUCHOVÁ, Libora, ed. *Ženská literární tradice a hledání identit: antologie angloamerické feministické literární teorie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007, str. 68.

⁶⁶ MATONOHA, Jan. Ženské psaní jako inscenace limitu textu. *Česká literatura*. 2008, (2), str. 201-227.

⁶⁷ KRÁLÍKOVÁ, Michala. *Současná ženská poezie*. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Brno, 2009.

pro náš účel bude esej *Female Identity and the Songwriter*⁶⁸ od Charlotte Greig, která rozebírá ženské psaní v souvislosti přímo s autorstvím písňových textů.

Greig se zabývá ženským psaním ve smyslu zapojení specificky ženských problémů do jejich díla. Odmítá ženské písničkářství jako určitý „žánr“, jelikož ani o mužských písničkářích nemluvíme jako o žánru či skupině se společnými specifiky a totožným pohledem na svět. Podle ní neexistuje obecně aplikovatelná podobnost pouze pro ženské písničkářky. Zmiňuje, že například téma lásky je stejně často využíváno ženskými, jako i mužskými autory. Uznává však, že mnoho písničkářek pojalo toto téma velice ženským způsobem: „(...) many women have contributed a very female ‘take’ on this“. Co konkrétně si pod pojmem „ženský způsob“ představuje, bohužel blíže nespecifikuje. Její hlavní tvrzení je, že na ženy písničkářky se lze dívat jako na určitou jednotnou skupinu pouze v případě, že se jedná o autorky písní o životních zkušenostech odlišných od těch mužských („women have tried to write about the particular experiences in their lives that differ from those of men“).⁶⁹ Těmito zkušenostmi má na mysli například mateřství, ačkoli se v populární hudbě nejedná o zrovna frekventované téma. Nicméně Greigvidí v daném ohledu posun a je přesvědčená, že v současné hudební kultuře písničkářky více zapojují zkušenosti, jako těhotenství a mateřství do svých písní.

V textové analýze mimo jiné budeme sledovat, zda se v tvorbě našich vybraných písničkářek objevují ony náměty, zmiňované Charlottou Greig.

5.2. Textová složka ve folkové hudbě

Písňový text bývá mnohdy hodnocen podle požadavků na poezii. Ačkoli se jedná o veršovaný jazyk se specifickými slovesnými prostředky, nejde o totožné útvary. Navzdory obecnému přesvědčení, že je na text ve folku kladen největší důraz, měl by tvořit jednotný celek s melodií, zpěváckým projevem a instrumentálním doprovodem. Prokeš rozlišuje pojmy následně: „U písně i poezie je základním materiálem slovo, v pojmu literatura ovšem cítíme literu, psaný nebo

⁶⁸ GREIG, Charlotte. *Female Identity and the Songwriter*. In: WHITELEY, Sheila. *Sexing the Groove: Popular Music and Gender*. New York: Routledge, 1997, str. 168-178.

⁶⁹ GREIG, Charlotte. *Female Identity and the Songwriter*. In: WHITELEY, Sheila. *Sexing the Groove: Popular Music and Gender*. New York: Routledge, 1997, str. 168.

tištěný znak, zatímco širší pojem slovesnost má za základ slovo, a to slovo především mluvené, slyšené či zpívané.“⁷⁰

O písňových textech jako o poezii bývá hovořeno hlavně v případech vysoké estetické hodnoty a kvality jazykové skladby. Některé písně využívají propracované básnické obraty a zároveň mají hlubokou myšlenku. Samozřejmě existují naopak i písně s plytkými texty, nízkou slovní zásobou, bez básnických figur a s nižší úrovní estetické hodnoty.

Podle Vladimíra Merty má kvalitní folkový text splňovat především tyto požadavky: autentičnost, bohatý slovník, promyšlenou stavbu, jasnou expozici a pointu, osobní či generační sdělení a autorskou poctivost.⁷¹

Písně mohou mít různé účely a formy. Mezi ty nejfrekventovanější patří poetický šanson, lyrický odraz přírody či milostných vztahů, satirický komentář, popěvky s relaxační funkcí, úvahový monolog a mnoho dalších.⁷² Zdrojem témat běžně bývají osobní prožitky, společenské situace, mezilidské vztahy a nesčetné množství dalších námětů. Následujících rozborů textů poslouží k zachycení často využívaných námětů, jazykových prostředků, autenticity a dalších vlastností.

5.3. Motivy a jazykové prostředky v písních

5.3.1. Radůza

Známa folková šansoniérka ve svých textech využívá různé motivy, jako sdělování poselství, plynutí času, pohyb, životní nadhled, ptáci, vítr, štěstí, rezignace, milostné motivy a další. Tvorba Radky Vrankové byla již do zkoumána v magisterské diplomové práci Terezy Dědinové,⁷³ obhájené roku 2007, proto pouze zmíníme základní charakteristiky jejích textů a pro ilustraci použijeme příklad písně *Ptáče* z desky *Gaia* (2014).

⁷⁰ PROKEŠ, Josef. *Česká folková píseň v kontextu 60.-80. let 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, str. 140.

⁷¹ MERTA, Vladimír. *Zpívaná poezie: úvaha vzniklá za pochodu v letech 1982-84*. Praha: Panton, 1990, str. 59.

⁷² PAVLIČIKOVÁ, Helena. *Český folk - fenomén hudební i sociální*. Diplomová práce. Univerzita Palackého, Olomouc, 1998, str. 54.

⁷³ DĚDINOVÁ, Tereza. *Poutníci svět(l)a – motivický rozbor písňových textů Radůzy a skupiny Zuby nehty vzhledem k leitmotivu cesty*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Brno, 2007.

Formou písně je lyrická balada s přírodními i milostnými motivy. Má čtyři strofy, které jsou psány střídavým rýmem. Ve srovnání s jinými písněmi zde Radůza nepoužívá mnoho obrazných vyjádření. Přesto několik metafor v textu můžeme nalézt, například */můžem marně silou plýtvat nebo minci v ruce otočit/*, čímž autorka naznačuje, že máme možnost volby, zda se zbytečně budeme trápit či se odhodláme ke změně. Metafora */než do lesů bude mžít/* reprezentuje buď konec života, nebo období neštěstí. Autorka využívá také básnických výrazů, jako *listoví* či *Vesna*. Vesna je bohyně slovanské mytologie, reprezentující mládí, život, mladou nespoutanou lásku a jaro.⁷⁴ V písni se tudíž střídá smutek s nadějí, melancholie s optimismem.

Celou píseň provází motiv pomíjivosti času (*možná jsme tu jenom na skok/ miluj mě, vždyť nevíš lásko jak dlouho ještě budem žít/ možná nedožijem jitra a možná jsme tu na sto let*). Nabádá milého, aby využil přítomnost naplno a užíval s ní čas, který mají. Z její naléhavosti zní vědomí o nevyhnutelnosti smrti, proto poukazuje k nadčasovým hodnotám, tedy lásce. Postavení opačných prvků vedle sebe působí dojmem dramatického kontrastu, */stejně láska, jako bitva může náhle započít/ vzneslo se výš poprvé, ruka s prakem dolů klesá/*.

Jednoduchost textu dává vyniknout důležitosti sdělení, což se projevuje na celém albu: „Důležitější než hra se slovy a hláskami je však tentokrát poselství alba. Lukostřelkyně Radůza, vědoma si své křehkosti a konečnosti pozemského života, nehledá útěchu pouze v neosobní Zemi, ale i ve zcela konkrétním Bohu, kterého lze oslovit.“⁷⁵

Podíváme-li se na jinou autorčinu píseň s názvem *Matka (Marathon – Příběh běžce, 2015)*, všimneme si motivu mateřství. Autorka se v textu staví do role matky strachující se o dítě, jež má jít na vojnu a modlí se o ochranu k Panně Marii, jako k ženě, která přišla o syna a chápe tedy její obavy. */ Kolíbej ho se mnou, Maria, kteráž jsi syna též pozbyla, vzala smrt i Tvého dobrého syna, mému teprve dá*

⁷⁴ Vesna (jméno). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2017-07-12]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Vesna_\(jm%C3%A9no\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Vesna_(jm%C3%A9no))

⁷⁵ TESAŘ, Milan, Radůza: Gaia (recenze CD). *Hudba na Rádiu Proglas - Radio Proglas* [online]. [cit. 2017-07-12]. Dostupné z: <https://hudba.proglas.cz/noklasik/recenze/raduza-gaia-recenze-cd/>

trpkého vína/. Jedná se o motiv, zmiňovaný Charlotte Griegovou, jenž je typický pouze pro ženy.

Můžeme tedy říci, že motiv mateřství se v tvorbě Radúzy objevuje, avšak spíše výjimečně, ve srovnání s jinými, pro ni příznačnými náměty.

5.3.2. Beata Bocek

Jak bylo zmíněno, písničkářka z Těšínska píše své texty v několika jazycích, přičemž jejím nejoblíbenějším je polština. V písních se nejčastěji zabírá prožívanými emocemi (*Wulkan we mie*), existenčními otázkami (*What is Life for*), sny (*O jednej pani, Mój sen*), využívá také motivy víry (česky psaná *Koruna ve sněhu, Taeba*), či přírodní motivy (*Pole maku*).

První text, na který se blíže podíváme, je v českém jazyce, *Můj svět prostor volný* z alba *O Tobje* (2016).

Píseň má 5 strof, přičemž první se hned za sebou dvakrát opakuje. Stejně jako ve většině autorčiných písní se verše nerýmují. Příznačná v celém textu je repetice frází, např. */Chtěly by kvést a moje srdce mezi nimi/ Můj svět prostor volný/*.

Bocek prostřednictvím metafor s přírodními silami vyjadřuje vlastní vnitřní pocity. Ačkoli je sdělení částečně skryto v poetickém zobrazení, jasně z něj cítíme touhu po určitém životním naplnění, štěstí a z předposlední sloky můžeme usuzovat konkrétně touhu po lásce */Stůj, počkej mě tam, chci k Tobě přijít, až staje sníh/*. Písničkářka pracuje s představivostí a vytváří jakýsi obraz svého světa, svého vnitřního rozpoložení. Využívá k tomu motivy, jako je čas, přírodní cykly či osudovost, reprezentovaná čekáním na znamení.

*Sněží za sebou sníh,
zelené svátky měly tu být,
čas však nenastal,
schovává před náma svoji zem..*

*Stůj, počkej mě tam,
chci k Tobě přijít, až staje sníh.
Počkej mě tam, ještě tam nejsem,
čekám na znamení.*

*Chtěly by kvést a moje srdce mezi nimi.
Chtěly by kvést a moje srdce mezi nimi.
A moje srdce těž.*

*Můj svět prostor volný.
Můj svět prostor volný.*

Další ukázka tvorby Bocek je jako jedna z mála jejích písní v angličtině. *What is Life for* „Co je smyslem života“ je součástí autorčina posledního alba *O Tobje* z roku 2016.

Skládá se z tří slok a refrénu. Stejně jako u předchozího textu, rým se téměř nevyskytuje, ale je zachován rytmus. Své myšlenky nezahaluje do hávu mnoha básnických obrátů. Jak sama říká: „Velké pocity se dají vyjadřovat i mírným způsobem.“⁷⁶ Téma písně je zjevné již z názvu, tedy kontemplace nad smyslem života. Autorka si pokládá otázky („Is there wisdom in my steps?“ / Je v mých krocích moudrost?) a přidává písní nádech sebereflexe. Jak Bocek zachycuje, všichni se v životě neustále učíme a snažíme se najít své místo. (*I live here where ever I am, And the process is the aim, I'm learning how to read the signs / Žiju tam, kde jsem a cesta je cíl, učím se jak číst znamení*).

Třetí sloka popisuje místo a čas vzniku dané melodie, což vybočuje z úvahového monologu prvních dvou slok (*The melody for this song, I wrote ad Dubai airport, It was three in the morning/ Melodii pru tuto píseň jsem napsala na letišti v Dubaji, byly tři hodiny ráno*). Zobrazením momentu tvorby jakoby chtěla ukázat, že právě jejich prožitek jej zakládá. Jednotlivé chvíle, které dohromady tvoří celek. Dochází k tomuto přesvědčení, a jelikož už našla svou odpověď, neptá se dál co je smyslem života (*That's the learning, that's the steps, I don't really ask more, what is life for/ Je to učení, Jsou to kroky, už se víc neptám, jaký má život smysl*).

Text obsahuje některá obrazná vyjádření poukazující ke konkrétním skutečnostem. Například používá spojení „the other side of world“, přičemž má na mysli Nový Zéland, kde jednu dobu pobývala a který jí byl inspirací při natáčení posledního alba.⁷⁷

Píseň, ač si pokládá hluboké otázky, je hravá a autorčin popěvek mezi slokami mu dodává na jakési lehkosti. Celková tvorba Bockové z alba *O Tobje*, se vyznačuje spojením prvků dospělosti, dětské hravosti a překvapivých aranží. Pokud

⁷⁶ BURDA, Michal. Písničkářka Beata Bocek: Velké pocity lze vyjádřit i mírným způsobem. *Deník.cz* [online]. [cit. 2017-07-13]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/hudba/beata-bocek-velke-pocity-lze-vyjadrit-i-mirnym-zpusobem-20121101-09rt.html>

⁷⁷ Beata Bocek o sobě, o tobje, o nás, o nich, o světě.. *Jazzport.cz* [online]. [cit. 2017-07-13]. Dostupné z: <http://jazzport.cz/2016/03/04/beata-bocek-o-sobe-o-tobje-o-nas-o-nich-o-svete/>

bychom hodnotili text z hlediska autenticity, v případě této písně by jistě obstála. Vyjádřené myšlenky jsou jejími vlastními niternými pochody, a ačkoli by se nad podobnými tématy mohl zamýšlet kdokoli, styl provedení je zcela její. V repertoáru se však vyskytují i písně s převzatými texty. Například jde o píseň *Taeba (Ja tutaj mieszkam*, 2012), která je zhudebněnou verzí hymnu Thomase Mora.⁷⁸ Na druhou stranu, autenticitu představuje originalita hudební aranže a zjevné osobní ztotožnění se s významem textu. Především osobité pěvecké podání působí, jakoby píseň vyvěrala z každé její buňky. Sama Bocek říká: „[...] hraju SEBE, od začátku až do konce.“⁷⁹

Ženskost se dle písničkářky v její tvorbě projevuje samotným tematickým zaměřením. Muži se v textech soustředí spíše na okolní dění a politiku, kdežto ženy na své nitro, které popisují takovým způsobem, aby sdělení ne každý na první pohled pochopil.⁸⁰ Niterní záležitosti bychom našli i v písních většiny mužských autorů. Co však spadá do oblasti úzce spjaté s ženskou tvorbou, je zmiňovaný motiv mateřství. Vyskytl se i u Beaty Bocek ve švédsky psané písni *Vaggvisa* (*Ukolébavka*) z alba *O Tobje*, kterou složila pro své budoucí dítě.

5.3.3. Eva Henychová

Napříč tvorbou folkové šansoniérky nalezneme citovou otevřenost sdělení obsaženou v kvalitních textech. Oblíbenými tématy jsou víra (*Sinaj, Maria*), milostné motivy (*Svítání, Chci abys věděl, Čekám*) či nálady a emoce (*Dekomprese, Šanson, Strach*). Jako příklad nám poslouží píseň *Strach* z alba *Za stěnou z papíru* (2000).

*Povídají o něm, že prý vstává za soumraku
a potom se toulá nočním městem v černém saku.
Zůstává prý za tím mužem slabá vůně síry,
odnese si s sebou i ten zbytek tvójí víry.*

⁷⁸ *Modlitba.cz | Katalog modliteb* [online]. 2006 [cit. 2017-07-05]. Dostupné z: <http://old.modlitba.cz/?pid=78&xid=2&art=253>

⁷⁹ *Beata Bocek - textařka, zpěvačka, skladatelka - oficiální web* [online]. [cit. 2017-07-05]. Dostupné z: <http://www.beatabocek.com/biografie.php>

⁸⁰ Podle ústního sdělení Beaty Bocek dne 8. července 2017.

*Povídají, že když lidé projdou kolem něho
mohou si být jisti, že se stane něco zlého.
Prý už toho muže viděli snad skoro všude.
Co nám z této Země, co nám z našich lásek zbude?*

*Má rád malé děti a pak lidi bez domovů,
osamělé ženy, které touží začít znovu,
skvělé plány moudrých lidí, chudobu a stáří,
všechno, o čem sníš a co se nikdy nepodaří.*

*Možná, že dnes v noci zaklepe i u tvých dveří,
nic ti nepomůže, protože ty v něho věříš.
Překročí práh tvého domu, stane se tvým stínem,
už se můžeš jenom bát a vytloukat klín klínem.*

Schéma tvoří čtyři strofy, každá o čtyřech verších, psaných sruženým rýmem (a a b b). Píseň je v podstatě personifikací strachu, kdy tento pocit představuje jako tajemného muže, který roznáší zkázu kdekoli se objeví (*Povídají, že když lidé projdou kolem něho, mohou si být jisti, že se stane něco zlého*). Pro navození temné atmosféry využívá negativních asociací určitých výrazů. Černá barva představuje smrt a síra odkazuje k peklu (*a potom se toulá nočním městem v černém saku, zůstává prý za tím mužem slabá vůně síry*).

Ve třetí sloce zmiňuje skupiny lidí, kteří mívají nebo mohou být ochromeni strachem a vyjmenovává mladé, staré, muže, ženy, děti, chce tedy naznačit, že strach mívá každý člověk. Pomáhá si k tomu metaforou o „návštěvě“ onoho „muže v černém saku“. V poslední sloce oslovuje posluchače, kterého varuje, že ani on nejspíš neunikne (*Možná, že dnes v noci zaklepe i u tvých dveří*).

Henychová písní jednak vyjadřuje obavu nad mocí strachu (*Prý už toho muže viděli snad skoro všude. Co nám z této Země, co nám z našich lásek zbude?*) a zároveň poukazuje, že člověk této emoci sám propůjčuje sílu tím, že se jí nebrání (*nic ti nepomůže, protože ty v něho věříš*). Pointa a osobní sdělení jsou v tomto případě jasné. Nutno však podotknout, že bez znalosti názvu písně si publikum může pod zkázonosnou „osobou v černém“ představit např. ďábla, či něco jiného.

Text je pravidelně členěný, jednoduchý, bez poetických výrazů.

Mezi slokami Henychová vkládá lamentující sten, evokující úzkost a dotváří tak spolu s melancholickou doprovodnou melodií atmosféru textu.

Dále se budu zabývat písní *Svítání* ze stejnojmenného alba vydaného v roce (1996). Formou textu je milostná balada, členěná do pěti slok. Jako většina písní Henychové obsahuje i tato sdružený rým. Námětem je ráno dvou milenců, kteří se spolu probouzí a projevují si lásku. Opakující se motiv svítání je metaforou nových začátků a autorčina optimismu. Daný muž pro ni představuje životní jistotu a oporu */Mou ruku svíráš pevně ve své dlani, Tvá láska, Tvůj dech a život mě chrání/*. Slovo „svítání“ se opakuje na začátku prvních tří slok, jedná se tedy o anaforu. Na začátku čtvrté jej nahrazuje „toulání“ a poslední sloka začíná slovem „lítání“. Dalším symbolem lásky je i „ptačí zpívání“. Z rýmů tak číší lehkost a milenecká euforie. Ve srovnání s jinými autorčinými písněmi se zde vyskytuje více metafor, například figura */svítání, vyhlédlo si moje vlasy k líbání/, / co na tom, že nevidíš, jak červená se růže/ nebo / ptačí zpívání, půjčilo nám svoje křídla k lítání/*.

Autorce se v písní podařilo vykreslit idylické ráno milenců, zachytit prchavý moment a zároveň hloubku a ryzost jejích citů.

Jak bylo řečeno, Henychová má nadání na sdělování hlubokých témat a bezprostřední sdělení emocí. Na dotaz, zda vidí ve svých básních ženskost, odpověděla: „Svou ženskost v sobě nezapřu a ani to nehodlám dělat. I když jsou témata mých písní obecná, vždycky v nich naleznete ženu jako autora.“⁸¹ Její výrok souhlasí s již zmiňovaným tvrzením Libor Oates-Indruchove, že dílo jehož autorkou je žena, bude vždy ženské. Sama Henychová však nedokáže projev ženskosti v písních přesněji specifikovat.

5.3.4. Helena Kostelníková

Tvorbu autorky ze Slatinic u Olomouce si představíme na písní *Cesta do nikam* a vyčteme motivy využívané v dalších písních.

*Ostatní chodí jinudy, já nechci z nudy, do nudy,
nechci jít tam a pak se vracet, čas prohlížením mapy ztrácet.*

⁸¹ Podle ústního sdělení Heleny Kostelníkové dne 30. června 2017.

Ref.: //: Cestu do nikam, cestu do nikam, cestu do nikam znám ://

*Skládám si malé dětské krůčky, přes pole hory, přes potůčky,
užívám neskonale krásy, prostě jsem sešla z běžné trasy.*

Píseň *Cesta do nikam* je autorčiným osobním sdělením a postojem k životu. Text je krátký, pouze šest veršů a refrén. Píseň neobsahuje básnické obraty ani zvláštní jazykové prostředky. Sama o sobě je však metaforou pro vystoupení z davu a zachování si své vlastní volby navzdory názorům jiných. Autorka k písni řekla:

„Vydat se cestou, kterou ne všichni schvalují, není ostuda. Je to lepší než čekat na to, že to něco co hledáte, přijde samo. Cesta do nikam je o místě na zemi, které každý kdo hledá, najde.“⁸²

Kostelníková využívá často přírodní motivy, jako vítr, slunce, jako například v písni „Druhý housle“ / *Potkal se náhodou, vítr s oblohou / vždyť slunci se zaslíbila!*. Objevují se také motivy světla, náboženství a lásky / *V prastarém kostele Bůh zažhnul dvě svíce / Nad betlémem svítí hvězda, stejná také září v nás / Mládenec s přespola lásku ji slibuje*. Nejméně dvě písně zmiňují vesnici Slatinice (Slatinické srdce, Slatinická koleda).

Z hlediska jazykového, autorka píše jak spisovně, tak i v hanáckém nářečí. Nevyužívá příliš mnoho poetických výrazů, ale sdělení může být často skryto v metaforách. Přírodní motivy běžně personifikuje.

Pokud bychom hledali ženskost v její tvorbě, sama říká, že se projevuje jako určitá „něžnost“ vyjádření a také jde o témata soustředěná na děti či prarodiče, která jsou podle ní častěji zpracovávána ženami než muži.⁸³ Příkladem z její tvorby je píseň *Z javoru lístek* věnovaná dětem.

5.3.5. Děvčice

Pro demonstrování kontrastu mezi tvorbou *world folku* (Bocek) a tvorbou vycházející spíše z regionálních lidových tradic se nyní podíváme na dva texty folkové kapely Děvčice.

⁸² *Cesta do nikam* [online]. [cit. 2017-08-22]. Dostupné z: <http://www.helenakostelnikova.estranky.cz/clanky/texty-pisni/cesta-do-nikam.html>

⁸³ Podle ústního sdělení Heleny Kostelníkové dne 30. června 2017.

Píseň Chlapci Vlčnovjané z alba Děvčice 10 let vykazuje typicky folklorní prvky. Z pohledu skladby, pět dvouveršových slok i refrén končí sdruženým rýmem. Refrén tvoří sloka převzatá z lidové písně *Chodíme chodíme hore po dědině: /Chlapci vlčnovjané majú koně vrané, košulinky tenké, ňadra výššivané/*.

Píseň popisuje tradiční Jízdu králů ve Vlčnově s humorným nadhledem */Na Svatý duch v nedělu, Vlčnovjan má svátek, píše o tom po Evropě už kdejaký plátek/*. Text je psán v nářečí a je prostý poetických výrazů či složitých jazykových prostředků. Má folklorní a relaxační účel.

Tradiční regionální motivy a prostředky nalezneme především v písni Vlčnovský jazykolam či *O Jankovi*, ale v malé míře i ve zbytku tvorby Děvčic. Výjimku tvoří píseň *Jen pro tebe*, která má lyricky milostný námět a nevykazuje známky folkloru.

Obecně lze o tvorbě Děvčic říci, že míra autenticity je ve srovnání s předchozími představitelkami o trochu nižší. Na svých albech mají více interpretovaných písní a v jejich vlastních textech se objevují převzaté prvky.

5.4. Shrnutí rozboru

Analýza naznačuje určité společné prvky v tvorbě vybraných písničkářek, ať už se jedná o funkci písní či jejich náměty. Nejčastějšími náměty byly vnitřní prožitky a emoce, láska, příroda nebo víra a duchovno. Mimo to se vyskytly i texty zahrnující sny, uvažování nad smyslem života, problémy běžného dne či folklor. Nicméně nelze tvrdit, že toto jsou témata vlastní pouze ženám, neboť u mužů se vyskytují rovněž. Uvedli jsme tezi Charlotty Greig, že témata typická pouze pro ženy, tedy těhotenství a mateřství, jsou v současnosti častěji se vyskytujícím jevem. V tvorbě vybraných autorek jsme motiv mateřství zpozorovali pouze jednou, v písni *Matka* od Radúzy. Nicméně písně věnované dětem se objevily i Beaty Bocek a Heleny Kostelníkové. Nejedná se o frekventovaný prvek v naší analýze, ale zároveň nelze říci, že by se nevyskytoval vůbec. Pro přesnější výsledky by bylo zapotřebí zaznamenání tvorby většího počtu autorek. Abychom ověřili faktor nárůstu výskytu, jak o něm hovoří Greig, bylo by také nutné porovnat písničkářky s historickým odstupem, tedy dřívější a současné. Ovšem nutno podotknout, že ověření této teze nebylo hlavním předmět rozboru.

Z hlediska funkce písní můžeme říci, že se jedná především o funkci projektivní, tedy osobní sdělení, vyjádření vlastních prožitků, s kterými se posluchač často může ztotožnit. Některé autorky se snaží prostřednictvím písní poskytnout útěchu (např. Radůza, Henychová, Bocek), relaxaci (Kostelníková, Děvčice) nebo zachování a šíření regionálních tradic (Děvčice).

Využití jazykových prostředků a slovní zásoby je samozřejmě velmi variabilní, ať už mezi vybranými autorkami, tak i mezi jejich jednotlivými písněmi. Obecně se nejčastěji objevují přírodní metafory, personifikace a přirovnání. Slovní zásoba se taktéž různí. Zdá se, že nejpestřejší slovník používá v písních Radůza a Beata Bocek. Obě zpívají i v několika dalších jazycích. Nářečí, alespoň v několika písních, je přítomné u všech autorek. Středočeské nářečí slyšíme v tvorbě Henychové či Radůzy, těšínské a valašské u Bocek, slovácké u Děvčic a středomoravské u Kostelníkové.

Jak bylo zmíněno, texty písní mohou a nemusejí být poezií. Z analýzy můžeme vyvodit, že nejvíce poezii se blíží tvorba Radůzy. Poetičtější ráz mají také písně Evy Henychové a Beaty Bocek. Na druhou stranu dále od poezie je tvorba Heleny Kostelníkové, ačkoli i ona občas využívá básnických prostředků. U vybraných autorů se poezii blíží nejméně soubor Děvčice, jehož texty mají prostší formu.

Závěr

Práce si vytyčila za cíl poskytnout přehled vybraných folkových písničkářek a přiblížit specifika ženského písničkářství pomocí textové analýzy jejich tvorby.

Úvodní popis a historický vývoj folkové hudby měly přinést základní poznatky k přiblížení charakteru tohoto žánru za použití odborné literatury. Vysvětlili jsme některé faktory, jako pojem důležitost autenticity, textové složky, tradici přebírání z lidových písní a další. Při bádání se ukázalo, že jasně definovat takto rozmanitý žánr není jednoduché. Také terminologie byla v případě pojmu *písničkář*, nebo-li *singer-songwriter* nejednoznačná a nabízela více výkladů jak v české, tak v zahraniční literatuře.

Část zaměřená na ženské představitelky folku nejdříve obecně nastínila ráz osobnosti folkového písničkáře a jeho roli ve společnosti. Vycházeli jsme především z období 60. let minulého století, kdy tato role měla snad největší význam. Písničkář byl pro publikum mluvčím generace a symbol odporu. Z analýzy písňových textů současných ženských autorek jsme zjistili, že v dnešní době se zdá být funkce folku o trochu jiná. Výsledky naznačují, že od vyjádření protestu a společenské konfrontace již není hlavním záměrem folkových písní. Došlo k posunu k jedinci a jeho vlastním vnitřním prožitkům. Jak jsme si mohli všimnout, introspekce se vyskytla u všech rozebíraných autorek.

Přehled současných písničkářek měl za cíl zobrazit jednak naše nejvýznamnější představitelky a také demonstrovat různorodost současné tvorby, podle čehož byly také vybrány jednotlivé zástupkyně. Během shromažďování zdrojů se ukázalo, že je velký nedostatek publikací zaměřených na současné písničkářky, na což chtěla tato práce také upozornit. Je to celkem s podivem, když uvážíme jak bohaté je zastoupení žen na naší folkové scéně. Pestrost současných umělkyň ukazuje například orientace na folkový šanson u Radůzy a Henychové či vliv zahraničních etnických stylů u Beaty Bocek. Dále regionální zaměření u Kostelníkové a Děvčic nebo vliv jiných žánrů, jako rock u Redlové, či country u Jišové.

Z přehledu jsme si mohli všimnout, že téměř všechny mají zkušenost jak se sólovou dráhou, tak i s působením spolu s doprovodem. Výjimku tvoří skupina Děvčice, jejíž členky vystupují pouze jako soubor.

Práce se zabývala také textovou složkou písní. Přiblížili jsme problematiku ženského psaní a snahy teoretiků jej definovat. Specifikovat projevy ženskosti není jednoduchý úkol. V práci se několikrát objevil názor, že cokoli napsala žena, je ženské. Rozbor textů ukázal, že různé písničkářky využívají podobná témata, jako vnitřní prožitky a emoce, láska, příroda nebo víra a duchovno. Odlišnosti se mimo jiné vyskytují ve slovní zásobě, míře poetičnosti textů, autentičnosti a nářečí. Tématicky je však ženská tvorba specifická hlavně ve využívání námětů mateřství.

Ženy mají v současnosti široké zastoupení na naší folkové scéně a svou pestrou tvorbou prokazují nápaditost ve zpracování různých témat. Jejich originalita a hudební schopnosti by si zasloužily mnohem více pozornosti, než se jim momentálně dostává.

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

Prameny

Diskografie písničkářek: Radůza (Radka Vranková), Beata Bocek, Eva Henychová,

Eva Henychová – ústní sdělení (písničkářka) dne 7. července 2017.

Helena Kostelníková, Děvčice, Pavlína Jišová, Lucie Redlová

Radka Ondřejková – ústní sdělení (písničkářka) dne 7. července 2017.

Literatura

DORŮŽKA, Lubomír. *Panoráma populární hudby 1918-1978, aneb, Nevšední písničkáři všedních dní*. Praha: Mladá fronta, 1987.

Encyclopædia Britannica Online [online]. Dostupné z <http://www.britannica.com/>

LORNELL, Kip. *Exploring American folk music: ethnic, grassroots, and regional traditions in the United States*. Jackson: University Press of Mississippi, 2012.

MATZNER, POLEDŇÁK, WASSERBERGER a kolektiv: *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby, Supraphon*, Praha, 1980.

GREIG, Charlotte. Female Identity and the Songwriter. In: WHITELEY, Sheila. *Sexing the Groove: Popular Music and Gender*. New York: Routledge, 1997.

HOUDA, Přemysl. *Intelektuální protest, nebo masová zábava?: folk jako společenský fenomén v době tzv. normalizace*. Praha: Academia, 2014.

KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu*. Praha: Academia, 1998.

MERTA, V. *Zpívaná poezie: úvaha vzniklá za pochodu v letech 1982-84*. Praha: Panton, 1990.

OATES-INDRUCHOVÁ, Libora, ed. *Ženská literární tradice a hledání identit: antologie angloamerické feministické literární teorie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007.

PROKEŠ, Josef. *Česká folková píseň v kontextu 60.-80. let 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2011.

PROKEŠ, Josef, ed. *Nebýt stádem Hamletů: průhledy do českého folku*. Brno: Masarykova univerzita, 1994.

VONDRÁK, Jiří a Fedor SKOTAL. *Legendy folku & country: jediný téměř úplný příběh folku, trampské a country písně u nás*. Brno: Jota, 2004.

SELLERS, Susan a WITH A PREFACE BY HÉLÈNE CIXOUS AND FOREWORD BY JACQUES DERRIDA. *The Hélène Cixous reader*. New York, NY: Routledge, 1994.

WHITELEY, Sheila. *Women and Popular Music. Sexuality, Identity and Subjectivity*. London: Routledge, 2000.

Kvalifikační práce

DĚDINOVÁ, Tereza. *Poutníci svět(l)a – motivický rozbor písňových textů Radůzy a skupiny Zuby nehty vzhledem k leitmotivu cesty*. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Brno, 2007.

KRÁLÍKOVÁ, Michala. *Současná ženská poezie*. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Brno, 2009.

PAVLIČÍKOVÁ, Helena. *Český folk - fenomén hudební i sociální*. Diplomová práce. Univerzita Palackého, Katedra muzikologie. Olomouc, 1998.

TRCHOTOVÁ, Martina. *Fenomén ženského písničkářství*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta Katedra českého jazyka a literatury. Praha, 2008.

Články v tištěné a online podobě

Beata Bocek o sobě, o tobje, o nás, o nich, o světě. *Jazzport.cz* [online]. Dostupné z: <http://jazzport.cz/2016/03/04/beata-bocek-o-sobe-o-tobje-o-nas-o-nich-o-svete/>

BURDA, Michal. Písničkářka Beata Bocek: Velké pocity lze vyjádřit i mírným způsobem. *Deník.cz* [online]. [cit. 2017-07-13]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/hudba/beata-bocek-velke-pocity-lze-vyjadrit-i-mirnym-zpusobem-20121101-09rt.html>

ENDLICHEROVÁ, Lucie. *Zuzana Navarová jako bohyně míru (Jako Šántidévi)* [online]. 2003 [cit. 2017-06-27]. Dostupné z: www.folktime.cz/clanek.asp?id=1922

Eva Henychová: Jedinečná zpěvačka, kytaristka a šansoniérka. *Dáma.cz - Internetový časopis pro všechny ženy a dámy* [online]. [cit. 2017-06-24]. Dostupné z: <http://www.dama.cz/kultura/eva-henychova-jedinecna-zpevacka-kytaristka-a-sansonierka-2889>

Folková jíška Pavlína Jišové. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2017-06-27]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/kraje/porady/_porad/3922

MATONOHA, Jan. Ženské psaní“ jako inscenace limit textu. *Česká literatura*. 2008, (2), 201-227.

PATOČKA, Jakub. Moravské folkové obrození možná právě začalo - Deník Referendum. *Deník Referendum* [online]. 2013. [cit. 2017-06-25] Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/15776-moravske-folkove-obrozeni-mozna-prave-zacalo>

Press | Pavlína Jišová a přátelé. *Pavlína Jišová a přátelé* [online]. [cit. 2017-06-26]. Dostupné z: <http://www.jisova.cz/rs/press-R15.html>

Radůza: Už toho bylo moc i na mě. *Reportermagazin.cz* [online]. Dostupné z: <https://reportermagazin.cz/a/inMPT/raduza-uz-toho-bylo-moc-ina-me>

TESAŘ, Milan. Radůza: Gaia (recenze CD). *Hudba na Radiu Proglas - Radio Proglas* [online]. [cit. 2017-07-12]. Dostupné z: <https://hudba.proglas.cz/noklasik/recenze/raduza-gaia-recenze-cd/>

Tisková zpráva: MDŽ - Muzikantky, Dámy, Ženy .: Lucie Redlová [online]. Dostupné z: <http://www.redlova.cz/press/306-tiskova-zprava-mdz-muzikantky-damy-zeny>

Vesna (jméno). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2017-07-12]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Vesna_\(jm%C3%A9no\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Vesna_(jm%C3%A9no))

Dagmar Voňková - nezaměnitelná písničkářka [online]. ©2010 [cit. 2017-06-25].
Dostupné z: www.vonkova.cz/index.php

Elektronické zdroje

Beata Bocek - textařka, zpěvačka, skladatelka - oficiální web [online]. Dostupné z:
<http://www.beatabocek.com/biografie.php>

Folková kapela Děvčice [online]. Dostupné z: <http://www.devcice.cz/?id=devcice>

Grove Music Online. Oxford Music Online [online]. Dostupné z:
<http://www.oxfordmusiconline.com/public/>

Monáda - Helena Kostelníková [online]. ©2017 [cit. 2017-06-27]. Dostupné z:
<http://www.helenakostelnikova.estranky.cz/>

Modlitba.cz | Katalog modliteb [online]. 2006 [cit. 2017-07-05]. Dostupné z:
<http://old.modlitba.cz/?pid=78&xid=2&art=253>

RADŮZA. RADŮZA [online]. [cit. 2017-07-12]. Dostupné z:
<https://www.raduza.cz/>

Zdenka Lorencová - Životopis. Zdenka Lorencová [online]. [cit. 2017-06-27].
Dostupné z: <http://www.zdenkalorencova.estranky.cz/clanky/zivotopis.html>

Shrnutí

Tato bakalářská práce se zabývá ženskými představitelkami na scéně české folkové hudby. První dvě kapitoly podávají obecný přehled o tomto hudebním žánru, přičemž nejdříve jsou popsány základní charakteristiky a relevantní pojmy. Dále je nastíněn vznik a historický vývoj žánru prostřednictvím tvorby nejznámějších autorů jak v USA, tak v českém prostředí. Třetí kapitola je již vymezena pouze ženským zástupkyním. Úvodem popisuje osobnost folkového písničkáře a jeho roli ve společnosti a následně zmiňuje nejvlivnější české ženy písničkářky do roku 1989. Hlavní prostor kapitoly je věnován hudebně-biografickým profilům našich současných významných představelek. Analytická část se zabývá rozborem textové složky vybraných písní s důrazem na použité motivy a jazykové prostředky.

Summary

This bachelor thesis deals with woman representatives of Czech folk music. The first two chapters offer a general overview of this particular music genre, while first describing basic characteristics and relevant terms. Next, there is an outline of the formation and historical development of the genre through presentation of the most famous Czech and American authors. The third chapter is defined only for woman representatives. At the introduction it describes the figure of folk singer-songwriter and his role in society. Subsequently it mentions the most influential female singer-songwriters up to 1989. The main space is dedicated to musical and biographical profiles of our current significant performers. The analytical part is concerned with the analysis of selected lyric, with regards to used motifs and figures of speech.

Naformátováno: Angličtina (USA)

Zusammenfassung

Die Bachelorarbeit beschäftigt sich mit den weiblichen Darstellerinnen auf der tschechische Szene der Folkmusik. Erste zwei Kapitel geben eine allgemeine Zusammenfassung dieses Musikgenre, wobei die Grundcharakteristik und die relevante Begriffe zuerst beschreibt werden. Weiter wird die Entstehung und die historische Entwicklung des Genres durch den Schaffen den bekanntesten Autoren angedeutet, sowohl aus der USA, als auch aus der tschechischen Umgebung. Das dritte Kapitel konzentriert sich auf die weiblichen Darstellerinnen. Das Kapitel wird eingangs die Persönlichkeit der Folkliedmacher beschreibt, und seine Rolle ins Gesellschaft. Folgend erwähnt die einflussreichste Leidmacherin seit 1989. Hauptteil des Kapitels beschäftigt sich mit den musik-biographischen Profilen unseren zeitgenössischen bedeutenden Darstellerinnen. Der analytische Teil beschäftigt sich mit der Textordneranalyse der ausgewählten Lieder mit Betonung an den benutzten Motiven und die Sprachmitteln.

Příloha č. 1

Radůza - Ptáče

Vyletělo malé ptáče
zachvělo se listoví
v prak vložilo kámen práce
že jedinou větou ví
stejně láska, jako bitva
může náhle započít
můžem marně silou plýtvat
nebo minci v ruce otočit

Vyletělo ptáče z lesa
vzneslo se výš poprvé
ruka s prakem dolů klesá
lásko moje, potvrj
možná jsme tu jenom na skok
než do lesů bude mžít
miluj mě, vždyť nevíš lásko
jak dlouho ještě budem žít

Probudilo ptáče Vesnu
s prvním jarním skřivanem
vítr vane jako ve snu
kéž tě ke mně přivane
přijď za mnou dnes, ne až zítra
večeře je na stole
možná nedožijem jitra
a možná jsme tu na sto let

Příloha č. 2

Beata Bocek – *What is Life for*

There is silence in my soul
Is there wisdom in my steps?
So now I really know
What is life for?

I live here wherever I am
And the process is the aim,
I'm learning how to read the signs
On the other side of earth.

There is silence in my soul
Is there wisdom in my steps?
So now I really know
What is life for?

I live here wherever I am
And the process is the aim,

I'm learning how to read the signs
On the other side of earth.

What is life for?
tu du du du
What is life for?
tu du du du
What is life for?
On the other side of earth.

The melody for this song
I wrote ad Dubai airport
It was three in the morning
And I was waiting for.
What I'm doing, who I met,
That's the learning, that's the steps
I don't really ask more
What is life for

Příloha č. 3

Eva Henychová - *Svítání*

Svítání, svítání
vyhlédlo si moje vlasy k líbání.
A pak zpívání, ptačí zpívání
vytrhlo i Tebe, lásko, ze spaní.
Setkaly se moje oči s Tvojí tváří,
nekonečnost bytí a moudrost v ní září.
Mou ruku svíráš pevně ve své dlani,
Tvá láska, Tvůj dech a život mě
chrání.

Svítání, svítání
nutilo nás oba, lásko, k zívání.
A pak líbání, líbání,
dalo nám hned zapomenout na spaní.
Do ucha mi šeptáš sladká slova,
ta, co jsi říkal včera, chci slyšet dnes
znova.
Vše, co Ti chybí v očích, to má Tvá
duše,
co na tom, že nevidíš, jak červená se
růže.

Svítání, svítání
nás roztoužilo k milování bez ptaní.
Zpívání, ptačí zpívání,
půjčilo nám svoje křídla k lítání.
Jiní hledali by slova pro mou krásu,
pro něco, co jistě ztratí na svém jasu.
Slyším Tvé srdce hlasitě bušit,
bez pohledu na krásu dá se láska tušit.

Toulání, toulání
mojí duše ve Tvé duši bez ptaní.
To je lítání, lítání,
nejkrásnější věc, co je pod Sluncem k
mání.
Vyprávěj mi, prosím, o Tvém snění,
o přáních, co dočkají se naplnění.
Nepláčeš, vždyť život ušetřil Tě
smutku,
oddal ses lásce, lítání a skutku.

Lítání, lítání,
mojí lásky po Tvé lásce volání.

Příloha č. 4

Děvčice – Chlapci Vlčnovjané

Na Svatý Duch, vždy v nedělu, Vlčnovjan má svátek,
píše o tom po Evropě už kdejaký plátek.

Ref: Chlapci Vlčnovjané mají koně vrané,
košuleny tenké, ňadra vyšívané

V sobotu, když v bůdách piješ, máš ruměnc na líci,
Ráno jsi rád, že ještě žiješ. Zahájil jsi tradici.

Koně jezdí omašlené, růža v hubě krála,
Košuleny naškrobené, vstupné stojí zmála.

Ref: Chlapci Vlčnovjané mají koně vrané,
košuleny tenké, ňadra vyšívané.

Po Silvestru Nový rok je v každém českém kraji,
Vlčnovjan však stále žije jen od května k máji.

Před tímto domem koně sa scházají,
že už si Děvčice ve Vlčnově nezahrají.